

№ 21 27 мая 1993 г. Выдаецца з 1955 г.

[2319]

ДА 110-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Янкі МАЎРА

Янка МАЎР сярод дзяцей.
[Фотарэпартаж, прысвечаны 110-й гадавіне з дня нараджэння пісьменніка, змешчаны на 6-й стар.]

ОПЕРА, ЯКУЮ ЧАКАЛІ

"КНЯЗЬ НАВАГРАДСКІ" АНДРЭЯ БАНДАРЭНКІ
Ў ВЯЛІКІМ АКАДЭМІЧНЫМ ТЭАТРЫ БЕЛАРУСІ

Вытокі беларускай дзяржаўнасці, пачатак утварэння Вялікага Княства Літоўскага са сталіцай у Наваградку; процістаянне паганскіх звычаяў ды новай веры — праваслаўнай; драматызм чалавечых стасункаў на паваротах гісторыі; "кулуары ўлады", ахвярнасць, любоў...

Пагадзіцеся, багатую спажыву для роздому дае новы твор, ажыццёўлены на сцэне Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі ў сёлетнім сезоне. Два гады рыхтавалася гэтая прэм'ера. Два гады чакала наша грамадскасць выніку працы стваральнікаў "Князя Наваградскага" — "найбольш беларускай эпічнай оперы", як вызначыў потым хтосьці з музыказнаўцаў. Яе першы паказ прайшоў з небывалым для нацыянальных музычна-тэатральных твораў аншлагам і глядацкім поспехам. А сярод спецыялістаў пачаліся зацікаўленыя і досыць гарачыя дыскусіі — гэтак заўсёды бывае, калі ў мастацтве нараджаецца сапраўдная, сур'ёзная і неадназначная з'ява.

Ініцыятыва стварэння оперы належыць Міністэрству куль-

туры Беларусі, адсюль зыходзілі і прапановы канкрэтнага складу творчай групы, а найперш, зразумела, — кампазітара. Для Андрэя Бандарэнкі, аўтара маладога, але вядомага сваімі мастацкімі дасягненнямі і ў камернай му-

зыцы, і асабліва ў харавой, "Князь Наваградскі" стаўся дэбютам у оперным жанры. Дэбютавала ў оперы і Вольга Іпатава — вядомы і рознабаковы

[Заканчэнне на 7-й стар.]

Імя доктара Міадрага СІБІНАВІЧА [1937 г.н.] вядомае ў славістычных колах не толькі былой СФРЮ. Прафесар амаль з трыццацігадовым стажам, загадчык кафедры і прарэктар універсітэта, старшыня рэспубліканскай Асветнай рады, спецыяліст па гісторыі славянскіх літаратур і міжлітаратурных сувязях, шырока прызнаны тэарэтык і практык мастацкага перакладу, аўтар даследаванняў "Лермантаў у сербскай літаратуры", "Арыгінал і пераклад [Уводзіны ў гісторыю і тэорыю перакладчыцкай справы]", "Новы арыгінал", "Яўгеній Анегін" Аляксандра Пушкіна", "Паэтыка і паэзія...", адзін з заснавальнікаў і рэдактар часопіса "Літаратурная гісторыя", галоўны рэдактар часопіса "Жывыя мовы", старшыня Саюза перакладчыкаў Сербіі — вось далёка не поўны пералік таго, чым займаўся і якія здабыткі меў гэты руслівец на ніве збліжэння культур, народаў. Таму не выпадкова, што згаданыя інтарэсы так ці інакш вялі да нашай літаратуры. Аднак важна: гэта не дотык мімаходзь. Прафесар Сібінавіч па-сапраўднаму захапіўся перакладамі беларускай паэзіі, у выніку чаго была падрыхтавана цікавая анталогія, а да яе грунтоўны артыкул-пасляслоўе. У сувязі з вядомымі падзеямі выданне атрымліваецца. А нам тым часам не без карысці будзе знаёмства з артыкулам (які, праўда, па аб'ектыўных прычынах тут даецца ў фрагменце), прынамсі, каб ведаць прафесійны погляд "з боку".

Іван ЧАРОТА.

БЕЛАЯ МУЗЫКА БЕЛАРУСКАЙ ПАЭЗІІ

(...) Дзесяцімільённы народ, беларусы на працягу стагоддзяў былі пад ударамі колькасна і арганізацыйна моцных структур — рэлігійнай каталіцкай, дзяржаўных польскай, расійскай і савецкай. І несправядліва і недакладна, бадай, ігнараваць, што пры гэтым беларуская культура ў нейкіх адносінах мела станоўчыя ўплывы. Аднак, без сумнення, такое гістарычнае становішча абумоўлівала своеасаблівы працэс развіцця літаратуры, вызначала свае канстанты ў тэмах, матывах, адпаведных эстэтычных падыходах.

Усё гэта выразна прасочваецца на змесце анталогіі, якую атрымлівае наш чытач. А канкрэтна: што пісьмовая паэзія ў дакладным сэнсе ўласцівая беларускай літаратуры даўней, як рускай, дзе яе пачатак звязваюць з XVII стагоддзем; што ў беларускай літаратуры пры кан-

тактах з польскай раней за рускую праяўляюцца рысы паэтыкі барока (звернем увагу на верш Андрэя Рымшы "На... гербы... Льва Сапегі", які змяшчае анталогія); гэтаксама і далейшы працэс развіцця паэзіі быў лагічным вынікам стану беларускага народа ў той ці іншы час. З сярэдзіны XVII да канца XVIII стагоддзя пад жорсткім уціскам паланізацыі і каталіцызаванні ўласна беларуская літаратура амаль што замірае. Пасля далучэння да Расіі (1772), а дакладней, з першых дзесяцігоддзяў XIX стагоддзя, заўважаецца адраджэнне літаратурнага працэсу: у першай палове XIX стагоддзя, напрыклад, з'яўляюцца парадыйна-сатырычныя пазмы "Тарас на Парнасе" і "Энеіда навіварат". З сярэдзіны XIX стагоддзя, верагодна, не без сувязі

[Заканчэнне на 7-й стар.]

АНОНС

З наступнага нумара мы пачынаем друкаваць нарыс Лідзіі САВІК, прысвечаны жыццю і вялікай навуковай працы Барыса КІТА. Апынуўшыся пасля вайны за межамі Бацькаўшчыны, ён унёс важкі ўклад у развіццё сусветнай касманаўтывы, ніколі не забываў Беларусь, імкнуўся служыць ёй і быць карысным.

[Заканчэнне на 7-й стар.]

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ДА З'ЕЗДА БЕЛАРУСАЎ СВЕТУ

АСНОЎНЫ ДАКЛАД

На пасяджэнні рэдакцыйнай камісіі рабочай групы па падрыхтоўцы першага З'езда беларусаў свету вызначана назва асноўнага даклада, які прагучыць на гэтым форуме, -- "Нацыянальная ідэя і адбудова беларускай дзяржаўнасці". Да ўдзелу ў яго напісанні запрошаны вядомыя дзеячы сучаснага беларускага адраджэння, у тым ліку нашы суайчыннікі з-за мяжы. Узначальвае камісію па падрыхтоўцы даклада сябра Рады Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына" доктар мастацтвазнаўства Анатоль Сабалеўскі.

Вызначаны таксама вядучыя "круглых сталоў", якія будуць дзейнічаць у рамках з'езда. Усяго іх плануецца чатыры -- "Беларуская дзяржаўнасць", "Беларуская гаспадарка і прадпрыемальніцтва", "Беларуская культура", "Беларуская дыяспара". Мяркуюцца, што сярод выніковых дакументаў будуць звароты да беларускага народа і ўрада рэспублікі.

МАРКІ, ВЫМПЕЛЫ, ВЫДАТКІ

На чарговым пасяджэнні аргкамітэта першага З'езда беларусаў свету зацверджаны эскізы маркі і вымпелаў, якія плануецца выпусціць да гэтага форуму.

Паводле звестак БелаПАН, маркі будуць друкавацца ў Расіі тыражом некалькі соцень тысяч экзэмпляраў і будуць мець выяву Ефрасінні Полацкай на фоне зямнога шара. Спецгашэнне іх аргкамітэт збіраецца правесці ў дні з'езда беларусаў свету.

Агульныя ж выдаткі на правядзенне першага З'езда беларусаў свету складуць каля 90 мільёнаў рублёў. Пэўную суму на гэтыя мэты выдзеліць Згуртаванне беларусаў свету "Бацькаўшчына", 60 мільёнаў, магчыма, -- урад рэспублікі. Спадзяецца аргкамітэт і на дапамогу камерцыйных структур. Іх ахвяраванні прымаюцца на разліковы рахунак "Бацькаўшчыны" N 700307 код 795 у камерцыйным банку "Беларусь" горада Мінска.

СЕЛЕКЦЫЯ

На эксперыментальнай базе Палескай доследна-меліярацыйнай станцыі ў Лунінецкім раёне вырошчваюць элітныя сарты бульбы для гаспадарак вобласці. Атрыманы мерыстэмным метадам аздараўлены матэрыял, што паступае з Беларускага навукова-даследчага інстытута бульбаводства, тут размнажаюць для раяніравання. Лепш за іншых адаптуюцца сарты "аксаміт", "посвіт", "явар".

НА ЗДЫМКУ: у цяпліцы гаспадаркі загадчыца лабараторыі мікракланіраванага размнажэння бульбы Марыя МАЦЮШЭНКА (злева) і тэхнік-лабарант Любоў ЛОСІЧ.

3 ВІЛЕНШЧЫНЫ

ПАД ПАГРОЗАЙ ЗАКРЫЦЦЯ

Адзіная ў Літве беларуская вышэйшая школа -- аддзяленне беларускай мовы і літаратуры ў Віленскім педагагічным універсітэце -- дзейнічае ўжо два гады. Але сёлета новага набору студэнтаў не будзе. Так паставілі ў Міністэрстве культуры і асветы Літвы, якое фінансуе педуніверсітэт. Адсюль паступіла ўказанне беларускае аддзяленне закрыць, а для тых, хто хоча вучыцца па-беларуску, пакінуць спецыялізацыю "беларуская

мова і літаратура" на рускім аддзяленні. Прычына называецца адна -- няхватка грошай. Сенат педуніверсітэта зацвердзіў рэкамендацыю міністэрства, а пытанне беларускага аддзялення пакінуў адкрытым: маўляў, калі самі знойдзеце грошы -- аддзяленне будзе.

"Спад вытворчасці шагнуў за 20 працэнтаў, а аб эканоміі ніхто не думае, нарошчваем апарат: Камітэт па энергазберажэнню, Камітэт па каштоўных металах, Антыманапольны камітэт, Камітэт па каштоўных паперах, Камітэт па справах моладзі, Камітэт па архівах і справаходству, Камітэт па фармацэўты, Камітэт па сацыяльнай абароне ваеннаслужачых і г.д. і да т.п. Восць далёка не поўны пералік структур, створаных за апошні год, як быццам міністэрстваў мала. Расце піраміда бюракратыі на загрыўку ў рабцягі, і ўсім выдзяляюцца машыны, памяшканні, арганізуюцца замежныя камандзіроўкі. Бюджэту не хапае, таму што чыноўніку патрэбен хлеб з маслам, а прадпрыемствы задушаны падаткамі, на 1 рубель прадукцыі не ва ўсіх застаецца і 12 капеек, але гэта не бяда -- надрукуем. Значыць, інфляцыя, значыць, амартызаваны ператваравецца ў фікцыю, старэе вытворчасць, ідзе неканкурэнтаздольная прадукцыя".

Віталі МАЛАШКА, народны дэпутат Рэспублікі Беларусь.

ЛІСТ НАСТАЎНІКАЎ

СПЫНІЦЬ АНТЫБЕЛАРУСКУЮ КАМПАНІЮ

"Мы, як ніхто іншы, ведаем усю складанасць сітуацыі з роднай мовай. Ведаем і тое, што мы, беларусы, ніколі самохаць ад роднага не адмаўляліся. Гэта рознага кшталту прыблуды даводзілі нам, што мы нічога свайго не мелі: ні мовы, ні гісторыі, ні дзяржаўнасці. Дык досыць спяваць нам салодкія песні. Пра свае справы мы будзем гаварыць самі. І таму мы рашуча патрабуем спыніць ганебную антыбеларускую кампанію і выступленні супраць нашай беларускай мовы".

З лістом, адкуль узяты гэтыя словы, звярнуліся ў Вярхоўны Савет Беларусі слухачы курсаў павышэння кваліфікацыі настаўнікаў. Яны патрабуюць ад народных дэпутатаў абараніць беларускую мову ў Беларусі, лічачы яе адзінай дзяржаўнай.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

СТВОРАНЫ Дзяржаўны сакратарыят па справах тэрыторыі, які дзейнічае ў структуры Савета Міністраў Беларусі. Яго задачы -- удасканаленне дзяржаўнага кіравання на рэспубліканскім і тэрытарыяльным узроўнях, каардынацыя дзейнасці галін і тэрыторыі, распрацоўка і забеспячэнне выканання сацыяльна-эканамічных праграм.

МІНСКІ цэнтр Харэ Крышна актыўна ўзяўся за пераклад ведычнай літаратуры на беларускую мову. У Швецыі выдадзена ў перакладзе з англійскай на беларускую кніга "Дасканалыя пытанні -- дасканалыя адказы". Гэта гутаркі і каментарыі заснавальніка Міжнароднага руху Свядомасці Крышны.

НА ТЭРМІНОВУЮ службу ў Беларускае войска сёлета трэба прывязаць 16 400 юнакоў. З гэтай колькасці 11 700 -- ва ўзброеныя сілы, астатнія ў памежныя, унутраныя, чыгуначныя, у часці і падраздзяленні ўрадавай сувязі і грамадзянскай абароны. На сённяшні дзень каля 2,5 тысячы юнакоў на прызыўныя пункты не з'явіліся.

КАБ ВЫЖЫЦЬ ва ўмовах дзікага рынку, Магілёўскі тэатр драмы імя Дуніна-Марцінкевіча, што ў Бабруйску, вырашыў спалучыць мастацтва з камерцыяй. У будынку, дзе павінен панавалі толькі дух Мельпамены, адкрылася казіно. Здадзенае ў арэнду дзялкам ад ігральнага бізнесу памішканне прыносіць штомесяц 200 тысяч рублёў.

НЯДАЎНА амаль усе газеты Мінска паведамлілі пра цікавую прэм'еру ў тэатры імя Янкі Купалы -- спектакль "Дзе пісталет, мама?". па п'есе амерыканскага драматурга Маршы Норман. Пасля заканчэння трэцяга прэм'ернага паказу спектакля артыстам аплаціравалі ў зале ... усяго 15 гледачоў.

ПАМЯТНЫМ знакам -- вялікім каменем з надпісам -- ушанавалі землякі заслугі Сцяпана Некрашэвіча.

Устаноўлены ён у вёсцы Данілаўка Светлагорскага раёна, на радзіме аднаго з заснавальнікаў Інбелкульту, рэпрэсаванага ў 1937 годзе. Сёлета адзначаецца 110-годдзе з дня нараджэння акадэміка С.Некрашэвіча.

ІМ НЕ ПАТРЭБНА НАША АДРАДЖЭННЕ

ЗВАРОТ

МІНСКАЙ ГАРАДСКОЙ РАДЫ ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ІМЯ Ф. СКАРЫНЫ ДА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

У апошні час, няпрэдадні чарговай XII (майскай) сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, на якой маюць быць разгледжанымі найважнейшыя пытанні аб прыняцці Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і аб усенародным рэфэрэндуме, якія ўжо ў бліжэйшы час павінны вызначыць галоўны накірунак развіцця нашай рэспублікі, а разам з ім -- і лёс беларускага народа, на старонках шматлікай афіцыйнай рускамоўнай і пракамуністычна настроенай прэсы і ў іншых сродках масавай інфармацыі, у афіцыйных вусных прамовах некаторых кіруючых асоб усё шырэй распаўсюджваюцца беспадстаўныя патрабаванні аб пераглядзе Закона аб мовах у Рэспубліцы Беларусь з мэтай прыняцця ў якасці дзяржаўных дзвюх моў -- беларускай і рускай. Асабліва прыкра тое, што такія заяўлены гучаць з вуснаў асоб, надзеленых вышэйшай выканаўчай уладай і якія павінны былі б у першую чаргу клапаціцца аб выкананні дзяржаўнага Законаў, прынятых вышэйшым органам заканадаўчай улады -- Вярхоўным Саветам, як гэта, напрыклад, мела месца з боку Старшынні Савета Міністраў сп. Кебіча В.Ф. падчас яго наведання Брэсцкай вобласці.

Трэба адзначыць, што найбольш свядомая частка нашага грамадства незалежна ад нацыянальнай прыналежнасці, найбольш патрыятычна настроеныя людзі ў адносінах да сваёй Бацькаўшчыны добра разумеюць, што прыняцце дзяржаўнага дзвюхмоўя самым дрэнным чынам адб'ецца на стане роднай беларускай мовы, якая на сённяшні дзень знаходзіцца, на жаль, у вялікім заняпадзе (пагітка днацённа-аналізацы і асіміляцыі беларускага народа на працягу доўгага часу не прайшла дарэмна), што ў рэшце рэшт прывядзе да яе поўнага вынішчвання і знікнення, як вынік -- да знікнення носьбіта гэтай мовы, аднаго з найстарарэчнейшых славянскіх этнасаў -- беларускага, чаго ніколі не даруюць нам не толькі нашы нашадкі, але і ўся міжнародная супольнасць. Глябокая занепакоенасць прагрэсіўнай часткі нашага грамадства за лёс роднай мовы, лёс Айчыны гучыць у шматлікіх калектыўных афіцыйных зваротах у адрас Вярхоўнага Савета, у безліч лістоў асобных грамадзян у газеты, на радыё.

Да якіх вынікаў такое стаўленне да беларускай мовы як адзінай дзяржаўнай у Рэспубліцы Беларусь можа прывесці ў грамадстве, не могуць не ведаць і не разумець тыя, хто сёння шлучна напружвае гэтае пытанне. Але, відаць, ім дзеля захавання сваёй улады, удушэння дэмакратычных прынцыпаў няцяжка паступіцца нават сваім сумленнем, ім непатрэбна наша Адраджэнне. Наадварот, яны толькі і чакаюць у складаных умовах эканамічнага жыцця паглыблення канфрантацыі ў грамадстве паміж прадстаўнікамі розных нацыянальнасцяў, паміж найбольш свядомай і не-свядомай часткамі саміх беларусаў, раз'яднання людзей, дэстабілізацыі ўсяго грамадства, спекулюючы на моўным пытанні: з такім народам лягчэй справіцца, здзяйсняючы свае папільныя амбіцыі.

У рэшце рэшт, прызнанне рускай мовы ў якасці дзяржаўнай у нашай краіне абразіла б людзей іншых нацыянальнасцяў у шматнацыянальнай Беларусі, згуртаваных у свае нацыянальныя саюзы, супольнасці -- палякаў, украінцаў, летувісаў і інш., якія ў такім выпадку па праву патрабавалі б прызнання іх моў у якасці дзяржаўных.

У любой цывілізаванай краіне афіцыйнае парушэнне Закона аб мовах прыводзіць да вялікіх штрафоў, спажанняў, а ў нас нават самі прадстаўнікі вышэйшых заканадаўчых і выканаўчых улад не толькі грэбуюць, але і беспакарана абражаюць, поўнасцю ігнаруючы Закон, дзяржаўную мову.

У такіх варунках вынясенне пытання аб дзяржаўным дзвюхмоўі ў рэспубліцы, дзе нішто не пагражае і не перашкаджае развіццю іншых нацыянальных моў, традыцыі і культуры, на ўсенародны рэфэрэндум, як гэта часта прапануецца асобнымі людзьмі і структурамі, было б амаральным з боку дзяржаўных заканадаўчых органаў і здзекам з усяго беларускага народа.

Гарадская Рада Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны, непакоячыся за лёс матчынай мовы, кіруючыся імчненнем спрыяць захаванню адзінага і стабільнасці ў грамадстве, абурэнчыя шлучным распаўсюджваннем пытанні аб дзяржаўным дзвюхмоўі, звяртаецца да вас, паважаныя народныя дэпутаты Рэспублікі Беларусь, з заклікам, праявіўшы ўсю высокую чалавечую годнасць і папільную мудрасць, спыніць гвалт над роднай мовай беларускага народа і замацаваць за ёю ў новай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь статус адзінай дзяржаўнай мовы, а ад выканаўчых органаў улады патрабаваць безумоўнага і неадкладнага выканання Закона аб мовах на дзяржаўным узроўні.

3 ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫІ

БЗВ ПАКІДАЕ ВАЙСКОВУЮ СЛУЖБУ

З надыходам запозненага сёлета веснавога цяпла стрэлка барометра грамадска-палітычнага надвор'я Беларусі трывожна забегала і адназначна паказала на рэзкае абвастэрэнне становішча. І на больш жорсткую, і больш выразную, чым была раней, пазіцыю творцаў гэтай палітычнай непагады.

Так, здаецца, канчаткова праяснілі і "аформілі" ўзаемаадносіны Міністэрства абароны РБ і Беларускае згуртаванне вайскоўцаў (БЗВ). Ва ўсякім разе, падсумоўваючы пачатак на прэс-канферэнцыі ад 14 мая гэтага года, якую правяло згуртаванне, можна зрабіць агульную выснову: кропкі і акцэнтны расставлены, наперадзе супрацьстаяне.

М. СТАТКЕВІЧ, старшыня БЗВ. Ён вызначыў чатыры галоўныя напрамкі размовы з журналістамі: адносіны да дагавора аб калектыўнай бяспецы, карупцыя ў войску, праследаванні сяброў БЗВ з боку Міністэрства абароны РБ, вяртанне вайскоўцаў-беларусаў на Радзіму.

Прамоўца той думкі, што пасля далучэння да Народнага руху Беларусі парламенцкай фракцыі "Беларусь" гэтая партыя (рух) стала кіруючай у рэспубліцы. Таму адбылася змена адносін да распрацаванай у Міністэрстве абароны ваеннай дактрыны, папярэдне арыентаванай на нейтралітэт, а цяпер на далучэнне да сістэмы калектыўнай бяспекі.

А яна акажа адмоўнае ўздзеянне на Беларусь. У ваеннага саюза ёсць адзіны плюс — ваенна-тэхнічнае супрацоўніцтва з Расіяй, якое можна і трэба рэалізоўваць толькі на грунце двухбаковых пагадненняў.

Паводле М. Статкевіча, тэза прыхільнікаў далучэння, што яно прынясе эканамічныя выгады рэспубліцы, не мае падставы, бо "капіталістычная Расія не будзе браць на ўтрыманне сацыялістычную Беларусь". Непераканаўчы і той аргумент, быццам членства ў калектыўнай бяспецы не азначае ўдзелу ў ваенных акцыях. Барыс Ельцын надаўна падкрэсліў, што тыя, хто падпісаў дагавор, абавязаны ўдзельнічаць у складзе міратворчых сіл.

Старшыня БЗВ закрануў і праблему праследавання сяброў арганізацыі. Раней іх звалілі з арміі за "нацыяналізм", як сказаў ён. А цяпер за ўдзел у палітычнай дзейнасці. Ігнаруюцца той факт, што згуртаванне "не з'яўляецца палітычнай сілай і не ставіць на мэце заваёву ўлады". Да таго ж кадравыя вайскоўцы выйшлі са складу БЗВ, апроча самога старшыні. І калі прытрымлівацца літары і логікі закона аб забароне палітычнай дзейнасці ў войску, прынятага Вярхоўным Саветам, дык тады павінны перапыніць ваенную службу і ўсе дэпутаты-вайскоўцы, у іх ліку і старшыня Народнага руху Гайдукевіч, а таксама члены Саюза афіцэраў ды Славянскага сабора. Аднак на гэты конт і размовы няма.

Не так даўно быў звольнены ў запас і сам М. Статкевіч з фармулёўкай "за дыскрэдытацыю высокага звання афіцэра". Нават раней такі вердыкт ужываўся ў выключных выпадках, у дачыненні хіба што да хранічных алкаголікаў, гвалтаўнікоў ці іншых крымінальных элементаў. Служба ж М. Статкевіча характарызуецца як бездакорная.

У. САВЯНОК, намеснік старшыні БЗВ. Ён засяродзіўся на пытаннях карупцыі сярод людзей у пагонах. І паведаміў, што ў ёй абвінавачваліся вышэйшыя афіцэры. Менавіта ў будаўніцтве прыватных катэджаў і дач за кошт дзяржавы з прыцягненнем салдат у якасці дармавой работчай сілы, перарэгістрацыі кааператываў і іншых камерцыйных устаноў на імяны жонак і сваёй і г.д. Прысутным у якасці доказаў былі паказаны фотаздымкі. Названы і прозвішчы як дзеючых карумпіраваных, па яго словах, службоўцаў, так і звольненых у запас: Ісайчанка, Крамарэнка, Раманенка, Валічка, Фералонтаў. А таксама прыведзены прыклады пакрыцця фактаў карупцыі прадстаўнікамі ваеннай пракуратуры.

У. САВЯНОК прыгадаў, што 26 мільяну рублёў, якія былі пералічаны Фонду сацыяльнай абароны вайскоўцаў для будаўніцтва жылля афіцэрам, не былі выкарыстаны па прызначэнню, а пайшлі на прыватныя справы. Але ўсе рэкорды пабіла "справа тысячгоддзя" — дэмантаж базы ракет СС-20 "Коласава". Адтуль былі падрыхтаваны да адпраўкі ў Расію 20 эшалонаў з тэхнічным абсталяваннем. Пасля таго, як было адпраўлена 8, вываз быў прыпынены.

Г. СЯМДЗЯНАВА, старшыня Камітэта па вяртанню беларускіх вайскоўцаў. Яна падкрэсліла, што беларусам чыняцца перашкоды для вяртання як на месцы службы, так і на Беларусі. З боку дзяржавы не робяцца захады аб пошукі і высятленні лесу супрацоўніка КДБ У. Часцякова, які прапаў бяспледна ў снежні 1991 года ў Сцепанакерце.

На гэтай сесіі апазіцыя Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь мае намер прапанаваць для абмеркавання пытанні аб скасаванні ваеннай пракуратуры, службы КЭЧ, гандлю ў войску. З паведамленнем аб рабоце гарадской арганізацыі вайскоўцаў выступіў А. Статкевіч. Удзел у прэс-канферэнцыі браў і народны дэпутат Рэспублікі Беларусь Л. Дзейка.

С. АКОЎКА.

3

ВЫЧАЙНА чатырнаццацігадовы Віктар дамоў вяртаўся рана. І калі ён неяк затрымаўся, Іван Зелянкевіч, мой добры знаёмы, папрасіў дапамагчы пашукаць сына.

Адкуль пачаць? Мікрараён Усход у Мінску вялікі, за адзін раз усе закавуці не абыдзеш. І таму мы дамаўляемся пачынаць з так званых "гарачых кропак".

Адна з іх — рэстаран "Арбат". Вось і ў гэты вечар тут было многа моладзі. То адзін, то другі хлопц з той групкі, што мы убачылі, накіроўваўся ў расчыненыя дзверы, ішоў міма швейцара, які рабіў выгляд, што нічога не бачыць.

— Ты паглядзі, што робіцца! — стаў абурацца Іван Зелянкевіч. — Чаму гэта швейцар дазваляе заходзіць у рэстаран падлеткам і выносіць адтуль гарэлку? Такое катэгарычна забараняецца, можна і штраф атрымаць, і работы пазбавіцца, калі міліцыя убачыць.

— Ніхто не убачыць, — раздалося

ня": шашкі, шахматы, даміно. Рэжуцца мужчыны ў карты на грошы, а ўжо лаюцца які!

У гэты час іх дзеці і наладжваюць выпіўкі. Збіраюцца ў сваіх прытонах. Мы бачылі іх. Па праспекту Скарыны такі прытон знаходзіўся на гарышчы пад самым дахам шматпавярховага дома. Тут былі пожкі, каналы, іншая мзбля. Менавіта тут "весела" праводзілі час хлопчыкі і дзяўчынкі. Пакуль не ўчынілі пажар.

Правялі мы жанчыну да яе кватэры і пайшлі далей шукаць Віктара Зелянкевіча. Заўважылі ля станцыі метро "Усход" у садзе чатырох хлопчыкаў. У кожнага з іх было ў сетках па дзве цагліны.

— Вы што, укралі іх? — пытаемся грозна ў хлопчыкоў.

Тыя спачатку быццам языкі праглынулі. Потым адзін з іх стаў тлумачыць:

— Не, не ўкралі. Нехта схаваў у лесе цаглу. А мой бацька сказаў, каб мы яе дамоў перацягалі...

— А за гэта яго мама, — перабіў першага другі хлопчык, — нас ча-

АДЗІН ВЕЧАР У СВАІМ МІКРАРАЁНЕ

"ДЗЕЦІ ПАДЗЯМЕЛЛЯ"

побач (нашу гутарку пачуў адзін з падлеткаў). — тут распрацавана дакладная сістэма: некага пасыпаем у рэстаран, іншыя ж стаяць "на шухеры". І ў выпадку небяспекі папярэджаны.

Узрушаны Зелянкевіч накіраваўся да швейцара і работнікаў "Арбата" рабіць завагі (не дай Бог, каб хутка і яго сына, малалетку, нехта не ўцягнуў у гэтыя п'яныя кампаніі), а я асцярожна, каб не пакрыўдзіўся, паспрабаваў намякнуць хлопцу, што рэстаран — не самае лепшае месца, тым больш у такіх маладыя гады.

— А што вы мне прапануеце? — спытаўся ён. — Кіно?.. Каб пайсці туды ды калі яшчэ і марожанае ці "фанту" купіць, патрэбна рублёў трыста. А на канцэрт, у тэатр, калі нейкая знакамітасць там выступае, і тысячы не хопіць. Прычым, тыя сумы падвойвайце, бо хацелася б пайсці на відэаішчы, канцэрты з дзяўчынкай... Грошай я пакуль сваіх не маю, вучуся ў дзевятым класе, бацькі ж таксама мільёны не зарабляюць.

Раней п'яніца часцей за ўсё быў жабраком. І мне стала нядобра ад гэтай гутаркі з падлеткам: па яго словах, выпіўка (не заўжды гарэлка, часам віно, а ў іншыя дні, у залежнасці ад фінансаў толькі піва) самая найпершая і даступная ўчеха. Вельмі страшна. Бо мы добра ведаем, да чаго гэта прыводзіць. Грамадства губляе чалавека, ён становіцца небяспечным для людзей, можа нарабіць многа бед.

Пачынаюцца яны, як правіла, менавіта з першага кілішка. У той вечар я ізноў сустрэўся з тым хлопцам. Падлетак і яго сябры прыхапіўшы бутэльку са спіртным, адправіліся ў пад'езд суседняга з рэстаранам дома і доўга там веселіліся, схаваўшыся ад міліцэйскіх патрулёў: пілі, курылі, кідалі на пясчынню пляцоўку акуркі... І недзе больш гадзіны не магла прайсці з-за іх у сваю кватэру немаладая жанчына, чакала, пакуль пойдзе адсюль вясёлая кампанія.

— Чаму не выклічае міліцыю? — пытаемся ў яе.

— Што вы! — замахала тая ў адказ рукамі. — З імі лепей не звязвацца. Я мела неасцярожнасць аднойчы выклікаць міліцыю. Дык тая кампанія мне потым доўга помсціла: то званок разаб'е, то шыбу ў дзвярах калідора, то, прабачце, наладзяць туалет ля тых дзвярэй, то запаскудзяць паштовую скрынку...

У канцы гутаркі жанчына прамовіла традыцыйнае: "І куды толькі глядзяць бацькі!"

Мы маглі б ёй падказаць, бо ў гэты вечар наглядзеліся, чым займаўся таты і мамы тых падлеткаў і дзяцей, што познім вечарам бадзяліся па дварах.

Сярод жывых будынкаў мікрараёна ёсць столікі. У цёплага надвор'я да добрых прыцемкаў за імі ідуць гульні, і не толькі "высакарод-

студе "фантай". Вось так. Бацькі падбухторылі сына на крадзеж ды яшчэ і яго сяброў падахвоцілі. Сёння яны ўзялі па дзве цагліны, а заўтра і не на такое замахануцца. Ці не прыйдзеца за гэта і бацькам, і іх сынам горка расплачвацца? Ці не позна будзе потым нешта змяніць? Складаныя пытанні і вельмі цяжкія на іх адказы, бо толькі час пакажа вынікі такога "выхавання" дзяцей.

Забягаючы наперад, адзначу: Валерку, школьнага сябра Віктара Зелянкевіча, тата і мама не вучылі перакрадаць украдзеную цаглу, зрабілі ўсё, каб сын у свае чатырнаццаць гадоў і не курыў, і, тым больш, не піў. Яны сабраліся на садовы ўчастак. Валерку ж пакінулі дома, дазволіўшы карыстацца дз-шыфратарам. І сёння, застаўшыся адзін гаспадаром, ён запрасіў у госці школьных сяброў паглядзець фільмы. Але якія? Калі мы пастукалі ў дзверы, а пасля ўвайшлі ў кватэру, хлопчыкі і дзяўчынкі нават не выключылі тэлевізар, на экране якога ішоў парнаграфічны фільм.

Як часта сёння мы скардзімся, што нашы сыны і дочки, ужо стаўшы дарослымі, не ўмеюць ці не хочуць працаваць. Ці ж не бацькі ў гэтым вінаваты? Некалі мы, чатырнаццацігадовыя хлопчыкі і дзяўчынкі, трымалі на сваіх квольх плячах цэлую гаспадарку: касілі, жалі (сярпамі), даглядалі кароў, свіней, курэй... Цяпер жа тыя ж Валеркіны бацькі робяць усё, каб на іх "чада" і ветрык не дзьмухнуў. Лічачы, час прыйдзе — напрацуецца. Не, час прыйдзе — гора спазнаюць, бо такая дзеці не будуць ведаць, як знайсці сабе ў жыцці. Ці, як казалі ў нас на весцы, не будуць ведаць, з якога боку каня запрагаць.

... Да таго, як зайсці на кватэру да Валеркі і забраць Віктара, мы з Іванам Сцяпанавічам працягвалі вымушанае знаёмства са сваім мікрараёнам, дзе пражылі многа гадоў і ніколі не задумваліся, што за жыццё ідзе тут, бо, пакуль у нашых сем'ях усё цякло і "чынна, і высакародна", — нас не чапалі, мы нікога не чапалі, не крыўдзілі, не бачылі (а можа не хацелі бачыць?) розныя здарэнні. Жылі, адным словам, па прынцыпу: "мая хата з краю". Ці ж толькі мы адны! Прасцей за ўсё закрыць на нешта вочы, прайсці міма.

Некалькі разоў паспрабавалі навестці парадак, але нічога з гэтага не атрымалася.

Ля жылога дома нейкі аўтааматары наладзілі рамонт легкавых машын пасярод... дзіцячай пляцоўкі. Мы зрабілі завагу ім, а ў адказ — паянка.

Спраба зярнуцца за дапамогай да міліцыянера, што дзясурый на перакрываючым праспекта Скарыны і вуліцы Каліноўскага, таксама нічога не дала. Ён нават не захацеў прайсці гэтыя дзвесце метраў, каб навестці парадак.

Ля салона "Шчасце" з даху бліжэйшага дома падлеткі кідалі камянямі, кавалкамі нейкіх будматэрыялаў у прахожых... У падвале дома побач малалеткі наладзілі курьлікі — шум, гам, хоць вушы ватай затыкай ад магнітафонаў (і гэта ў

позні час!), а патрульныя міліцыянеры, якіх мы спрабавалі ўгаварыць навестці парадак, адказалі: "Гэта не па нашаму маршруту, звяртайцеся ў свой апорны пункт".

Давялося раз звярнуцца і туды. У бліжэйшым доме ля салона "Шчасце" на адным з паверхаў убачылі лужыну крыві, пакінутую жаночую сумачку, шалік, кніжку казак, пярэсценак з недарагага металу. Не трэба быць слышчыкам, каб здагадацца, што адбылася, калі не трагедыя, то нейкае незвычайнае здарэнне.

Тэлефануем па нуль два. А ў адказ чуюм больш чым спакойны голас ахоўніка парады: "Мне заяў аб здарэнні ад пацяраўшай не паступала. Ніхто да вас з супрацоўнікаў не прыйдзе. І наогул, не ваша справа".

Як жа тады разумець папярэджанні міліцыі быць пільнымі, бо ў раёне з'яўляюцца і грабежнікі, і маньякі? Просьбы да насельніцтва паведамляць аб усім падазро-

ным?.. Тут ужо, як кажуць, каментарый лішня.

... Бацька і сын Зелянкевічы адправіліся дамоў. Я ж яшчэ нейкі час пахадзіў па дарожках ля дамоў. І меў яшчэ адну сустрэчу ў падвале дома. Сутыкнуўся не з кампаніяй падлеткаў, якіх чамусьці ў дрэннае надвор'е прыцягваюць гэтыя падзямеллі, а з... інтэлігентным чалавекам.

Звычайна будзяга ў нас выклікае і спачуванне, і агіду: прапіты, абарваны, неахайны. А тут, як удалося мне добра яго разгледзець пры яркім святле электралампаў, быў чалавек і падстрыжаны, і паголены, і твар зусім натуральны — не "алкаш".

— Завіце мяне Мікалаем, — пачаў свой невясёлы расказ гэты інтэлігентны будзяга. — Начую тут у падвале нядаўна і, відаць, апошняю ноч, хаця не ведаю, куды ісці і што рабіць.

Каб не стамляць чытача ўсімі падрабязнасцямі нашай гутаркі, скажу, што Мікалай некалі жыў у Віцебску, меў добрую працу, кватэру. На экране складалася сямейнае жыццё. Дробы па натуре чалавек пакідае жонку і сыну ўсё і едзе ў Мінск (каб не сустракацца з любімым сынам і жонкай, якую і па сёння любіць). Уладкаваўся ў невядомую арганізацыю, што летась абанкруцілася. Так Мікалай, электрык высокага разраду, застаўся і без працы, і без кватэры.

І цяпер кожны дзень ходзіць у бюро па працаўладкаванню, каб знайсці работу. Пакуль — безвынікова.

Хадзіць надакучыла. "Калі на гэтым тыдні нічога не прапануюць — пакіну Мінск", — сказаў панура бедчыва.

Куды ж тады?.. Магчыма вернецца назад у Віцебск. Хаця надзеі наладзіць сямейнае жыццё амаль няма. Чуў, што яго жонка знайшла другога.

...Ночу я доўга не мог заснуць. Толькі закрыў вочы, як адразу бачу, нібы ў кіно, жывыя сцэны з нядаўняй вымушанай экскурсіі па свайму мікрараёну. Па свежых слядах, лёгка ў галаве напісаўся матэрыял. Заставалася ўзяць аўтаручку і выкласці ўсё на паперы.

Засумняваўся ў адным: а ці ўдалы заглавак — "Дзеці падзямелля"? Ну не ўсім жа, тым больш у маладым узросце, наканава на пясчынках пляцовак, ад рэстаранаў і іншых "гарачых кропак" апусціцца ў падвалы, на самае дно бясэенсавага жыцця. Хоць верыць, што многія з маіх герояў стануць і рабочымі, і інжынерамі, і бізнесменамі... Гэта — бясспрэчна. Але папыхае іншае: з кожным годам ідзе распаўненне грамадства, з кожным годам расце колькасць тых, хто страціў веру ў нармальнае жыццё, хто нават не мае сіл, каб утрымацца, не скаціцца ў такоў падзямелля. Дзе ж тады знайсці выхад, падтрымку? Пытанні, на якія сёння няма адказу. На жаль, і мы бясспрэчна нешта зрабіць, працягнуць руку дапамогі свайму блізкаму, уратаваць яго ад сацыяльнай і маральнай бездані.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

БЕЛАРУСЫ БЕЛАСТОЧЧЫНЫ

ГІСТОРЫЯ ЯК ПАРАТУНАК

Задоўга да так званай "галаснасці" крыніцай не завалочаных ідэалогіяй ведаў была для мяне беластоцкая "Ніва". Напрыклад, збіраў да купы публікацыі Міколы Гайдука, якія з нумара ў нумар ішлі пад рубрыкай "Шляхам гадоў". Чытаў і дзівіўся, бо аўтар адкрываў нам не Амерыку, а абшары роднай зямелькі, нашу анямелую гісторыю. І адкуль жа ён, думалася, браў матэрыял? Эт, ведама: за мяжой жыве чалавек. Там усё вальней, усё відней, усё дазволенай...

Потым прыйшлося пазнаёміцца і з самім апантаным гісторыкам. Працаваў я на тэлебачанні — і Мікола Гайдук, які прыехаў у Мінск па нейкіх справах, быў запрошаны ў літаратурна-драматычную рэдакцыю Беларускага тэлебачання. І усё ж я не мог уявіць тады, што мы зноў сутыкнемся (аўтар і рэдактар). У "Юнацтва" запланавалі выдаць гістарычныя эсэ М. Гайдука — тыя ж самыя "Шляхам гадоў". Але ўдала назва аказалася "украдзенай", занятай: пад назовам "Шляхам гадоў" стаў вы-

ходзіць у выдавецтва "Мастацкая літаратура" цікавы штогоднік. Таму ў нас "нарадзілася" кніга М. Гайдука пад назвай "Паратунак" (прадмова і навуковае рэдагаванне В. Чамярыцкага).

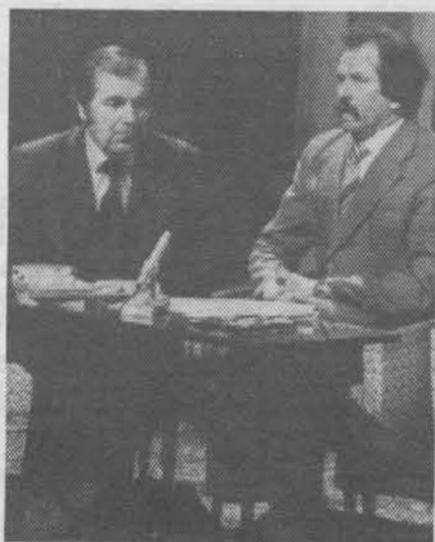
Летась з "Мастацкай літаратуры" беластоцкі аўтар атрымаў кнігу "Трызна", а вось сёлета да яго юбілею — новае выданне. Радасць для аўтара, спатока — для чытача, і — адметная старонка ўзаемаадносін Рэспублікі Беларусь з так званым блізім замежжам (а ў даным выпадку — найбліжэйшым, найраднаейшым, не так даўно і зусім не размежаваным).

Такія творчыя сувязі, такая падтрымка суродзічаў, суайчыннікаў — абнадзейваюць. Гэта значыць — дзе б ні былі беларусы, яны заадно, за новае Адраджэнне пакутнага, расцарушанага па планеце Зямля народа.

29 траўня Міколу Гайдуку — пісьменніку, краязнаўцу, фалькларысту, нашаму суродзічу з Беластока — 60 гадоў. Таму ад імя ўсіх супрацоўнікаў "Юнацтва", дзе яму быў

падрыхтаваны своеасаблівы падарунак, рады вымавіць наступнае:

Праходзіце Шляхам Гадоў
белавежных
па межах нязначных, па нівах
сучасных --
наўпобач Міндоўга, Ягайлы,
Давыда...
О колькі ўжо Праўды і Веры
здабыта!
Не шчасціла продкам
планіда-фартуна.
У Беларускасці -- наш
Па-ра-ту-нак!
І Вы як валяр паглядзіце наўкола:
Што сеялі -- рунню шугае,
МІКОЛА, --
Наш сябар адданы, зямляк
працавіты.
Мы Ваш жа набытак, што потам
паліты,
Вяртаем з падзякай, віншваем
з нагоды!
Няхай Вам спрыяюць змужалыя
годы!
На новы мацунак, на новы

Юнацкі ўручаем мы Вам гадунак --
"Падарунак".
Сяргей ПАНІЗЬНІК,
рэдактар выдавецтва "Юнацтва".
НА ЗДЫМКУ: М. ГАЙДУК (злева)
у студыі Беларускага тэлебачання
(1982 год).

ПІСЬМЫ 3-ЗА МЯЖЫ

У ТАКУЮ "БЕЛАРУСЬ" МЫ НЕ ПАЕДЗЕМ...

У N 11 ад 18.03.93 "Г.Р." старшыня "Бацькаўшчыны" Я.Леўка лемантуе, што беларусы дыяспары, ці "далёкага замежжа", неахвотна хіляцца да Рэспублікі Беларусь. І не дава гэта.

Сэрца абліваецца крывёю, калі бачыш, чуюш ці чытаеш, як "уладальнікі" палітычнага і духовага жыцця Рэспублікі Беларусь аж насамі рыюць ды гэтак з усяе моцы намагаюцца ўваскрэсьці на беларускіх землях Яснэпаньску Жэчысполіту Польшку. Даволі ўключыць тэлевізар ці радыё, разгарнуць газету...

Няшчасная наша Беларусь, не паспела ты выкараскацца з пад маскоўскага каблукі, а цябе ўжо ўсімі сіламі ўпіхваюць пад варшаўскі абцас. Розніца невялікая: маскоўскі бот грубы і цяжкі — падковаю косці раструшчвае, а варшаўскі пантофельчык далікатненькі, ды на такім вострым шпілі, што ў самае сэрца ўпіваецца. Уваскрэшаецца смяротны вораг беларускага народа — каталіцызм ды унія. У тым часе, калі мільёны беларусаў жывуць упрогаладзь, у соцень тысяч няма даху над галавою, дзеці сотнямі мруць ад недаяданна ды балышавіцкай чарнобыльскай пошасці, замест дбаць пра харчы народу, набываць ляркасты выці будаваць кватэры або адбудуваюць помнікі беларускай нацыянальнай культуры, беларускай шляхцюкі адбудуваюць на нашых землях польскія касцёлы, сцягваюць у іх польскія ксяндзы, арганістаў, мніхаў, а тыя абвешваюць святыні польскімі дзяржаўнымі сцягамі ды польскімі гербамі, надпісамі на польскай мове, партрэтамі Валэнсы, Пілсудскага, "поляка вшэхчасу" Вайтылы. Развучваюць з беларускімі дзецьмі польскія шавіністычныя песенкі, распаўсюджваюць родную літаратуру (а яе цяпер у Польшчы выходзіць мноства) пра "польскосць крэсу", г.зн. Беларусі і, вядома, вучаць беларусаў-каталікоў "ойчыстэй мовы польскай" ды пры гэтым усіх упэўніваюць, што неўзабаве ўся Беларусь "зостане вызволеная з кацпайскі (чытай: беларускай) неволі і допюнчона до Польскай Мацежы". Хоць каталікоў на беларускіх землях усяго якіх 10 працэнтаў, але каталіцкія святы на Беларусь сталі дзяржаўнымі.

У той жа час на нашай Беластоцчыне Польшча прыкончвае, высыкае пад корань усё беларускае. Апошнім часам усю тэрыторыю, дзе жывуць беларусы, польскі ўрад збіраецца аб'явіць г.зв. "экалагічным заказнікам", дзе нельга будзе будаваць ніякай прамысловасці, а існуючую збіраюцца паступова ліквідаваць, нельга пракладваць асфальтавых дарог, ездзіць аўтамашынамі, прымяняць штучныя ўгнаенні і гербіцыды ў сельскай гаспадарцы і г.д. -- словам, мае паўстаць абарыгенскі скансен, дзе мы, беларусы, маем вярнуцца да ўзроўню жыцця і тэхнікі каменнай эпохі.

Дваццаць гадоў беларусы горада Беластока дабіваліся названня дзвюх вуліц у іхнім горадзе імёнамі Янкі Ку-

палы і Якуба Коласа, ну і дабіліся: дзвюм палявым сцяжынам па-за горадам, пры якіх няма і, відаць, ніколі не будзе ніводнай хаціны, затое пры іх гніюць горы смецця ды розных адкідаў, "айці" Беластока "прысвоілі" імёны нашых вядучых песняроў. Затое на Беларусі ў кожным большым горадзе да прыгажэйшых належаць вуліцы Міцкевіча, Агінскага, Ажэшка і інш. Ужо чацвёрты год беларусы Бельска-Падляскага дамагаюцца назваць адну вуліцу ў іхнім горадзе імем Францішка Скарыны. Дамагліся таго, што свецкі актыў мясцовых каталіцкіх касцёлаў, падбухтораны ксяндзамі і польскімі шавіністамі, сабраў некалькі соцень подпісаў выхораў, каб такога імя не насіла ніводная беларуская вуліца. І не носіць, хоць беларускія горагісторыкі са скуры выпузаюцца, каб даказаць, што быццам бы Скарына — гэта найпраўдзвейшы каталік, а неўзабаве пачнуць даказваць, што ён — "шчэры поляк", бо ж паводле абавязваючай у Беларусі "праўды" ўсе каталікі — гэта палякі. Не дачакаўся дагэтуль "поляк" Скарына ні помніка, ні нават памятнай дошкі ў "надзвычай пышным бялорусіном", як цяпер дзіць уся цяперашняя і ранейшая польская "інтэлектуальная эліта", Кракаве, сталіцы польскага шавінізму. Няма таксама і ў Беластоку, дзе выступалі і працавалі Я.Купала, Я.Колас, Р.Шырма і многія іншыя самыя выдатныя беларускія дзеячы культуры ніводнай памятнай дошкі пра гэта, ніводнага слова ў манаграфіях горада ці даведніках, хоць доўгія дзесяцігоддзі дабіваюцца гэтага мясцовыя беларусы і ў гарадскіх уладаў, і ў Варшавы. А вось Гэтэ праспаўся адну адзіную ноч у Кракаве, быўшы там праездам, і ўжо мае і помнік, і дошку... Няма і, пэўна, ніколі не будзе ў Польшчы ці на Беластоцчыне ні помнікаў, ні памятных дошак Пятру Мсціслаўцу і Івану Фёдараву, якія заснавалі на Падляшшы першую друкарню, творцы беларускага акадэміку Яўхіму Карскаму, які палова свайго жыцця аддаў Варшаўскаму ўніверсітэту, аднаму з выдатных вучоных Міколу Янчуку, які паходзіў з Падляшша і вучыўся ў Бельску, першаму прэзідэнту Беларускай акадэміі навук Усеваладу Ігнатоўскаму, а ён жа нарадзіўся на Беластоцчыне, і многім-многім іншым выдатным беларусам, якія адсюль паходзілі або тут дзеінічалі дзеля добра і беларусаў, і палякаў. Затое беларускія халуі польскіх панюў загалілі ўсю нашу святыню Беларускаю зямлю помнікамі звычайным польскім бандытам --акоўцам, энэсэзтоўцам, віноўцам і іншым, якія забівалі беларусаў, дапамагалі немцам вынішчаць беларускія асяродкі супраціўлення, рабавалі, палілі беларускія вёскі, знішчалі усё беларускае.

Вось якая "воля" запанавала ў "адраджанай" Рэспубліцы Беларусь! Таму і ахаладзелі нашы, беларусаў у блізім і далёкім замежжы, сэрцы да "адраджанай" Рэспублікі Беларусь.

Такою ж "адраджаную" мы яе маем і тут, на Беластоцчыне, -- спакон веку беларускай зямлі.

Падляшук.

Польшча.

А КАБ ТАК У РАСІІ?

Не, я не ёсць, не быў і ніколі не буду "многолетним подписчиком" газеты "Советская Белоруссия", таксама, як Беларусь не была, не ёсць і ніколі не будзе добраахвотна савецкай. Гэта газета (N 180 за 26-га кастрычніка 1992 г.) трапіла да мяне за Ламанш прыпадкова. Мой сябра, які не так даўно вярнуўся з Беларусі, прывёз мне падарунак -- бутэльку гарэлки "Белая Русь", укручаную ў гэту газэціну. Глянуў на назоў газэты, і мае сэрца затрапталася, а мой падарунак амаль не выпаў з маіх дрыжучых рук. Няўжо другі "путч", якога сведкай я быў 20-га жніўня 1991 года? Шукваю вачыма падобнага ўказу, які ўрэзаўся ў маеі памяці з маладзечанскай газэты. Бачу, як сяня, вялікімі літарамі на першай старонцы: "Указ віцэ-прэзідэнта СССР". Крыху ніжэй, з левага боку, яшчэ большым друкам (каб убіцца ў ласку): "Зварот да савецкага народа"...

Але ж мы цяпер не савецкі народ, пачаў супакоіваць у думках самога сябе. Мы ж вызваліліся ад гэтага ярма 21-га ліпеня 1991 года, калі аб'явілі Беларусь Вольнай і Незалежнай дзяржавай. Дык скуль жа ўзялася гэта "Советская Белоруссия"? Урэшце гляджу на адрас рэдакцыі і не магу паверыць, але, яшчэ раз прачытаўшы, думаю: вось дзе адвага, храбрасць ці то проста нахабства! У нашай сталіцы Менску выдаваць газету "Советская Белоруссия". Што б на гэта казалі або ці нават дазволілі б расейцы, каб беларусы, прахвіваючы ў Маскве, пачалі выдаваць газету "Беларуская Расея"? Я вельмі сумняваюся. Апроч таго, ці ёсць гэта легальным, ці не пярэчыць гэта нашай канстытуцыі незалежнай Рэспублікі Беларусь, калі яна ёсць сапраўды незалежная? А мо гэта мае што-небудзь супольнага з тым, пра што не так даўно наш прэм'ер-міністр Вячаслаў Кебіч заявіў публічна: беларускі і расейскі народы, як сіямскія блізняткі, -- неразлучныя?

Але ж самі расейцы аддураліся гэтага абрыдлага слова і перасталі перадаваць па радыё кожнай раніцы, як колісь: "Утро красит нежным светом стены древнего Кремля, просыпается с рассветом вся советская страна". Прачнула і скалахнула да самай падмуроўкі, і разам з ёй сцены турмаў. Прачнула і пакрысе адчыняе заплюшчаныя, збалелыя павекі і наша Беларусь, але, на вялікі жаль, вельмі павольна. Згодна пісьма Грыгорыя Чапінскага з вёскі Літва (ля Палачан Маладзечанскага раёна), дык яму здаецца, нічога "не змянілася, ды ніякіх змен і не патрэбна ні яму, ні выхадцам", як ён, з Расіі. Вось што ён піша ў рэдакцыю "Советская Белоруссия": "Многие из нынешних политиков начали свою деятельность с переименования всего,

что связано с нашим недавним прошлым. Но политики приходят и уходят, а трудовой народ остается -- к его мнению и надо прислушиваться. Думаю, большинство читателей за "СБ".

Было б пажаданым і нават карысным, каб Грыгорый Чапінскі перастаў "прыслухоўвацца", а зняў чырвоныя акулеры ды пачаў прыглядацца навокал сябе, дык убачыў бы, што прапаў і серп, і молат, і чырвоная зяззда, зваліўшыся з свайго п'едэсталу, разбілася на маленькія крушынкі. Яе ўжо нікому не склеіць, не аднавіць. Замест іх уздымаецца і шугае пад неба бел-чырвона-белы сцяг з старадаўняй магутнай "Пагоняй", якой ўжо нікому не разбіць, не стрымаць, не спыніць.

Беларускі народ таксама не патрабуе парады "выхадцаў" з Расіі адносна нашых рэлігійных спраў і яго жыцця. Савецкі камунізм знішчыў нашу мову, культуру, традыцыі, паразбураў і разграбіў нашы святыні. Але наш народ, хоць і павольна, пачынае адбудуваць і мову, і культуру, і святыні, у якіх будзе маліцца, каб з бегам часу ўсе "выхадцы з Расіі" змаглі шчасліва вярнуцца ў свой родны край -- "где вольно дышит человек". Хто калі чуў ці бачыў, каб хто-небудзь быў "выхадцам" у Беларусь? Наадварот. Выхадцамі былі беларусы, якія пад прымусам, гадамі тапталі цяжкімі шлях у далёкую Сібір і Калыму, скуль мала хто вярнуўся жывым. На іх месца былі прысланы савецкія палітрукі-камуністы, якія сягоння, пераапрагнуўшыся ў авечую шкуру, называюць сябе "выхадцамі" з Расіі. Яны супраць усіх дэмакратычных перамен, які супраць усяго, што называецца беларускім. Лічыць іх наіўнымі, несвядомымі або, як біблія кажа: "Яны не знаюць, што яны робяць", было б і памылкова, і небяспечна. Яны -- выхадцы -- верна служылі сваёй партыі і догме камунізму і надалей гэта робяць і будуць робяць так доўга, як доўга будуць яны жыць. Як прымаўка кажа: "Гарбатаго толькі выпрастае магіла". Пішучы ў рэдакцыю "Советская Белоруссия", яны пытаюцца: навошта ачарняць сямідзесяцігадовую "советскую историю"? Сягоння няма патрэбы яе ачарняць. Яна ачарніла сама сябе не толькі ва ўсім былым СССР, але і перад усім вольным і дэмакратычным светам -- камунізм захлінуўся ад сваёй уласнай крыві.

Грыгорыю Чапінскаму і ўсім падлісчыкам газэты "Советская Белоруссия" і ўсім так званым "выходцам" з Расіі, якія знайшлі сабе прытулак у вёсцы Літве, мястэчках ці гарадах Беларусі, хацелася б парадзіць: будзьце ўдзячнымі нашай зямлі і яе народу, якая вас "пріютила і согрела и покусать вам дала" і не асуджае вас за праступкі, злачыствы, зробленыя вашымі братамі-камуністамі нашаму Беларускаму народу.

Між іншым, у жніўні 1991 года я быў на Беларусі. Быў і маліўся ў адноўленай царкве ў вёсцы Палачаны, якая была знішчана камуністамі да самай падмуроўкі. Адведваў сяброў з маладых школьных гадоў. Быў і гасціў у вёсцы Літве. Але нідзе не прыйшлося убачыць на стале ці пад сталом газэты "Советская Белоруссия". Але там-сям бачыў яе на іржавым цвіку...

А.ГІЛЯРЧЫК.
Англія.

У 1948 годзе на агульным сходзе эмігрантаў новай хвалі засноўваецца Згуртаванне беларусаў Аргенціны (ЗБА). “Нягледзячы на тое, што беларуская калонія ў Аргенціне досыць лічная (мо значна больш лічная, як іншых народаў), да гэтага часу ў Аргенціне не існавала беларуская нацыянальная арганізацыя, незалежная ад чужых уплываў. Толькі ... у 1948 годзе невялічкай ініцыятыўнай групай было закладзена ЗБА -- Згуртаванне беларусаў у Аргенціне”, -- паведамлялася ў “Інфармацыйным бюлетэні” ЗБА ад 10 снежня 1949 года. У першую ўправу згуртавання ўваходзілі К. Мерляк, М. Лянкевіч і М. Кейзік. Старшынёй быў абраны К. Мерляк, які падчас вайны быў інтэндантам (афіцэрам забеспячэння) Навагрудскага эскадрона Беларускай Краёвай Абароны.

... У 1992 годзе я сустрэўся са спадаром Мерляком у Мінску. Ён у якасці старшыні прыходу Святога Кірылы Тураўскага (ЗША) браў удзел ва ўрачыстасцях, прысвечаных 1000-годдзю Хрышчэння Беларускай Русі. У размове са мной гасць прыгадаў:

-- ЗБА не было масавай арганізацыяй. Цяпер дакладна не памятаю колькасці, спіс сяброў мы не падавалі. Але думаю, што дзве сотні асобаў яно мела. Што ж датычыць майго ўдзелу ў вайне, дык скажу, што Мерляк ніколі не падымаў руку на чалавека, ніколі не страляў у яго бок...

Пры канцы 50-х ЗБА ўваходзіць у склад Антыкамуністычнай Славянскай Лігі, якая была супрацьвагой Славянскаму Саюзу, Сусветнага аб’яднання беларускай эміграцыі, Федэрацыі Цэнтральна-Усходняй Еўропы ў Аргенціне, закрытай праз некалькі гадоў уладзімі.

З пачатковых крокаў ЗБА вядзе работу супраць Пасольства СССР у Аргенціне і яго права прадстаўляць інтарэсы Беларусі, супраць Славянскага Саюза, які называе “сеткай бальшавіцкіх правакатараў”.

Актывісты згуртавання акадэміямі і святкаваннем адзначалі ўгодкі БНР, распаўсюджвалі беларускую прэсу, якую атрымлівалі з Еўропы: “Бацькаўшчыну”, “Божым шляхам”, “Зніч” і інш. Яны дапамагалі суродзічам эміграцыі ў Аргенціну, шукалі для іх работу: мелі паўгадзіны на радыё, дзе вялі перадачы на іспанскай мове.

У 1949--1954 гадах працавала прадстаўніцтва Урада БНР у Аргенціне і сектар Рады БНР з трох чалавек, які ўзначаліў той жа К. Мерляк.

Інтарэсы Беларусі, апрача афіцыйных дыпламатычных і іншых ведамстваў СССР, браліся прадстаўляць і іншыя арганізацыі, праўда, антысавецкага кірунку. Неўзабаве пасля адкрыцця бэнэраўскіх асяродкаў у Аргенціну прыехаў зяць прафесара Р. Астроўскага спадар М. Мінкевіч і ўручыў уладам свой мандат прадстаўніка ўрада Беларускай Цэнтральнай Рады. А трохі пачакаўшы, з падобнымі дакументамі з’явіўся і нехта Тэльмашэўскі.

... Пераезды беларускіх ваенна-палітычных імігрантаў у Аргенціну завяршаюцца ў пачатку 50-х гадоў. ЗБА фактычна праіснавала да 1957 года. Затым з’явілася дзейнасць робіцца

малапрыкметнай і цалкам затухае.

Карціна шматбаковага жыцця беларускай іміграцыі ў Аргенціне не будзе поўнай, калі не згадаць пра яе рэлігійны мікрасвет, які таксама не пазбег палітызацыі.

Згодна з падлікамі, зробленымі ЗБА і паданымі ім у брашуры, выдадзенай у Буэнас-Айрэсе ў 1953 годзе, са 100 тысяч беларусаў, што жылі на той час у краіне, 55 працэнтаў, альбо 55 000, прыпадала на праваслаўных, 35 працэнт

Ціха шапоччы, нясе рака сваё агромністае вадкае цела да Атлантычнага акіяна, нібыта загіпнатызаваная яго магутным на ўсю галактыку клічам. Усунеш руку ў ваду -- на далоні застаюцца чорна-тлустыя слёзы, нафтавая атрута, што падкідаюць ёй людзі. А Ла-Плата жыве, хоць і задыхаецца. Больш таго, тут водзіцца цудоўная рыба, названая па жаўцізне колеру “дарада” (пазалочаная). А таксама “рачны тыгр” -- за яе велізарную галаву і вострыя зубы.

Кажуць, што сам Форд, аўтамабільны кароль, злавіў

каваннегаварыстваўЦэнтральнаму праўленню культурна-спартыўных клубаў савецкіх грамадзян Аргенціны.

У 1984 годзе ствараецца Федэрацыя савецкіх грамадзян Аргенціны. У яе спісе больш за 2 тысячы сяброў. Усе ж членства ў федэрацыі ўяўляецца недзе напалову фармальным. Бо кожны клуб, а іх больш дзесятка, мае ўласны статут, будынкі, спартыўныя пляцоўкі і залы, матэрыяльныя сродкі і адчувае сябе самастойнай адзінкай.

іспанскага рэгар -- “біць”) і г.д.

Распад Савецкага Саюза, суверэнізацыя былых яго рэспублік паставілі перад клубамі суайчыннікаў шмат пытанняў, звязаных як з праблемамі існавання адзінай федэрацыі, так і набываў беларускага грамадзянства. Кангрэс суайчыннікаў, які адбыўся напрыканцы 1992 года, увогуле пацвердзіў накірунак на супольнае грамадскае жыццё федэрацыі. Але, як нядаўна стала вядома, сёлета беларусы Аргенціны мяркуюць склікаць свой сход.

Сучасная беларуская эміграцыя краіны срэбра, а гэта прыблізна 150 тысяч асобаў, -- выхадцы з Беларусі, іхнія дзеці і ўнукі пераважнай большасцю сацыяльнага складу ёсць сярэдні клас: уладальнікі невялікіх майстэрняў, рабочыя, фермеры, інтэлігенцыя з ліку новых генерацыяў.

Не чутно, каб нехта з іх стаў на адну нагу з таўстасумамамі-багацямі. Аднак прыгадваюць сяды-тады старажылы, што адзін мільянер быў такі: выйграў чалавек мільён у латарэю... Многім пашчыць земляробскую душу фанабэрыстая іспанская прыстаўка “дон” да свайго імя. Дон Мігель (Міхась), дон Хуан (Іван)... Але справядліва і тое, што няма сярод іх і хранічных беднякоў ці беспрацоўных.

Вядомыя на ўсю краіну гаўча сваёй працавітасцю і памяркоўнасцю беларускія імігранты ўнеслі велізарны ўклад у дасягненне дабрабыту аргенцінскага народа, у поспехі яго гаспадаркі. І ў той здабытак, што Рэспубліка Аргенціна мае самы высокі ў свеце прырост насельніцтва. З 1860 па 1959 гады яго колькасць павялічылася ў 12 разоў (ЗША -- 4, Бразілія -- 6, Чылі -- у 4 разы). Ды на якім бы дыялекце, мадэрнізаванай “трасянцы”, іспанскай ці іншай мове ні размаўлялі беларусы Аргенціны, як бы хутка ні перамешвалася з іншымі беларуская кроў, іхнія суполкі (пры ўсёй складанасці ўнутранага стану) -- дзейсныя асяродкі, дзе ідзе не паказное, а спраўднае грамадска-культурнае жыццё. Дзе збіраецца кантынгент ці не больш шматлікі, чым ва ўсіх беларускіх арганізацыях свету, разам узятых, але якому патрэбна помач і пільная ўвага нацыянальнага зместу.

І што найважней, там ёсць пераемнасць пакаленняў. Удзел моладзі гарантуе клубам будучыню. А маладыя цягнуцца да лучнасці з радзімай бацькоў па самай шырокай шкале інтарэсаў. І калі на гэтым шляху ўзвесці мур недасведчанасці, абьякаваць ці сядомага ігнаравання -- прыецца повязь адзінакроўнасці.

Палітычныя сістэмы і рэжымы маюць непадкупную ўласцівасць зыходзіць у гісторыю. А вобразы Бацькаўшчыны: аксамітныя прасцыгі, старыя могілкі продкаў з заімшэлымі камянямі, млын на вадаспадзе -- вечныя і цераз акіяны сягаюць па ланцугу генетычнай памяці, аднаўляючы сувязь пакаленняў. “Адзін успамін пра Беларусь, радзіму маіх бацькоў, прымушае маё сэрца часцей біцца, а кроў у жылах -- цячы хутчэй”, -- піша ў пісьме на радзіму Зянона Саўчук, народжаная ў сям’і працоўных імігрантаў, старшыня Беларускай абшчыны ў аргенцінскім горадзе Аберэ.

БЕЛАРУСЫ АРГЕНЦІНЫ

ГІСТОРЫКА-ПУБЛІЦЫСТЫЧНЫ ПАРТРЭТ НАШАГА СУАЙЧЫННІКА З БЕРАГОЎ РЫО-ДЭ-ЛА-ПЛАТЫ

таў, альбо 35 000, на католікаў, 5 працэнтаў, ці 5 000, на уніятаў і астатнія -- на іншыя канфесіі.

Католікі ў каталіцкай Аргенціне не мелі цяжкасцей, каб спавядаць сваю веру. Вернікі ўсходняга абраду далучаліся да сваіх адзінаверцаў з Украіны і іхняй царквы, праваслаўныя -- да Рускай праваслаўнай царквы. Першы праваслаўны храм Святой Тройцы да Кастрычніцкай рэвалюцыі знаходзіўся пад юрысдыкцыяй РПЦ, затым пад патранатам Амерыканскай метраполіі. У 1947 годзе ў сталіцы Аргенціны заасноўваецца праваслаўная Благавешчанская абшчына РПЦ Маскоўскага Патрыярхата ў Аргенціне, якую наведваюць вернікі праваслаўныя з працоўных імігрантаў. А ваенна-палітычныя кіруюцца ў храм Святой Тройцы. Іхнія спробы адкрыць беларускі праваслаўны прыход у Аргенціне да поспеху не прывялі.

ШТРЫХІ... Мнагаводная, першая ў Аргенціне і другая па сіле ў Паўднёвай Амерыцы рака Парана, з месца, дзе ўбірае ў сябе воды рэчкі Уругвай, утварае адзін з самых вялікіх эстуарыяў у свеце Рыо-дэ-Ла-Плату. Шырыня гэтага цуду прыроды каля 300 кіламетраў.

У адным артыкуле эмігранцкай газеты я прачытаў, што на нейкім з’ездзе беларускіх арганізацый прысутнічалі суайчыннікі і з вострава Сан-Фернанда. Я з ног збіўся, спрабуючы даведацца нават у карэнных жыхароў, дзе знаходзіцца гэты востраў беларускіх рабінзонаў. Усе паціскалі плячамі ў адказ. Выпадкова высветліў, што гэта адзін з астравоў Ла-Платы і ляжыць у зоне Вялікага Буэнас-Айрэса...

аднойчы нябачаную па памерах рыбіну. І, прычапіўшы ёй медаль з чыстага золата, адпусціў назад. Ад тае пары выходзяць беларусы-рыбакі на бераг са спінінгам у руцэ, патаемнай надзеяй у сэрцы і лёгкімі дрыжыкамі чакання ў каленях. А раптам усміхнецца фартуна на ўвесь рот...

2. НЕ РВІЦЕ ПОВЯЗЬ АДЗІНАКРОЎНАСЦІ

З пачаткам 60-х у сувязі з тым, што прыхільнікі беларушчыны з асяроддзя працоўнай іміграцыі рэпатрыравалі (некаторых дэпартавалі), а з ваенна-палітычнай перабраліся ў ЗША, беларуская нацыянальная змястоўнасць і прысутнасць у грамадска-культурным жыцці суайчыннікаў выяўлялася даволі слаба. І чым бліжэй да нашых дзён, тым часцей яна аступала дарогу інтэрнацыяналізаванай украінска-беларуска-расійскай. З украінскай дамінантай перш за ўсё ў кіраўніцтве.

Тэндэнцыя да цэнтралізацыі хутка перарастае ў стратэгічную лінію на падпарад-

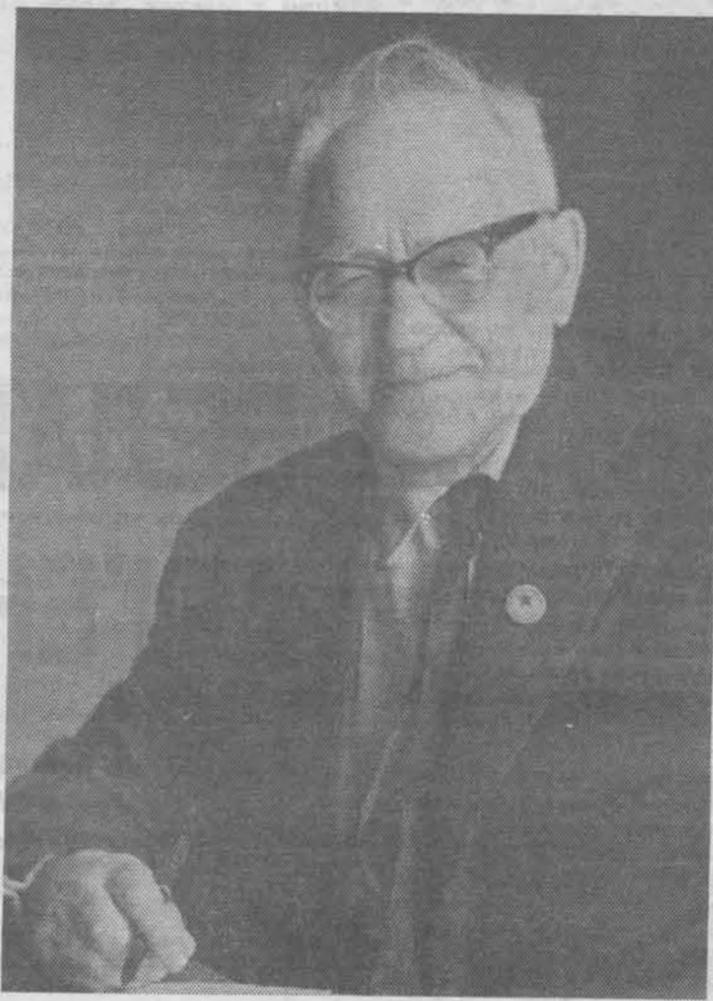
Прыналежнасць да беларускай супольнасці не вызначаецца толькі ўдзелам у грамадскіх рухах. Беларускасць захоўваецца ў шанаванні народных традыцый і звычайў, святкаваннях знамянальных дат Бацькаўшчыны. І, гапоўнае, у мове. Беларускія сяляне, каго абмінула шчасце вучыцца, прывезлі ў краіну срэбра сваю нявыскупленую і скалечаную мову. І ад таго моманту, ад 30-х, нібы застыла яна ў ледзяным сне, пазабуленая мажлівасці развівацца і ўзбагачацца, -- адыходзіць у неварачнае асіміляцыі з кожнай смерцю яе носябіта. Старое пакаленне, асабліва ў правінцыях, размаўляе на беларуска-польска-руска-іспанскай “трасянцы”. Нярэдка можна пачуць ад суразмоўніка-беларуса адну палову сказа на іспанскай мове, другую -- на “трасянцы”. Назіраецца і такая з’ява, як беларусізацыя іспанскіх слоў. Напрыклад, да асновы іспанскага інфінітыва дадаецца канчаток беларускага. У выніку з’явіліся на свет і прыжыліся на бытавым узроўні дзеясловы тыпу “кубраваць” (ад іспанскага cubrir, адно са значэнняў “плаціць”), “пегарыць” (ад

Танцавальны гурток выконвае беларускі танец.

НЕ ЗМАРНАВАЎ НИ АДНАГО ДНЯ

ВАЛАДАР ДЗІЦЯЧЫХ СЭРЦАЎ

Ад даўняй сустрэчы з Янкам Маўрам, якая адбылася ў 1963 годзе, калі святкаваўся яго апошні прывіжцёвы юбілей, застаўся светлы і цёплы ўспамін. У кватэры пісьменніка, што знаходзілася ў доме па вуліцы Карла Маркса, было тлумна і мнагалюдна. Дзверы ў кабінет былі расчынены, і там з камерамі і асвятляльнай апаратурай гаспадарылі тэлевізійшчыкі, раскладваючы на сталах і паліцах шматлікія кніжкі юбіляра, выдадзеныя на многіх мовах свету, фатаграфіі і асабістыя рэчы, што маглі б даць найбольш поўнае ўяўленне пра славітага дзіцячага апавядальніка. На канале ў суседнім пакоі з мікрафонам напачатку сядзеў карэспандэнт радыё. Я прымасцілася побач, разумеючы, што для чалавека ў такім паважным узросце ўсе гэтыя турботы і перагрузкі вельмі небяспечныя. Але самым цудоўным было тое, што юбіляр не губляў прысутнасці духу і не пераставаў усміхацца. Нарэшце, вызваліўшыся ад настойлівых рэпарцёраў, Янка Маўр жартаўліва сказаў:

— Можна хоць вы паспачуваеце мне.

І я паспачувала: не стала доўга распытваць, а адказала на яго пытанні пра газету, пра нашых чытачоў, якім ён перадаў тады сваё прывітанне.

А сёлета мы адзначылі 110-годдзе з дня нараджэння Янкі Маўра. Вядома, без яго. Але засталася яшчэ многа людзей, якія жылі побач з пісьменнікам, вывучалі яго творчасць, радаваліся яго добразычлівасці і мудрасці, захавалі ўдзячнасць за напісанае і пакінутае нашчадкамі. Кнігі

Янкі Маўра ўвайшлі ў запаты фонд беларускай літаратуры, сталі здабыткам сусветнай літаратуры. Яна класічная, але не сумная, кананічная, а сучасная і патрэбная кожнаму новаму маладому пакаленню.

У беларускую літаратуру пісьменнік прыйшоў з багатым запасам жыццёвых назіранняў і ведаў. Нарадзіўся Янка Маўр (Іван Міхайлавіч Фёдарэў) у горадзе Лібава ў Латвіі, куды яго бацька, беларускі рабочы, прыехаў у пошуках працы. Вывучыўшыся з вялікімі цяжкасцямі на настаўніка, працаваў у Літве, потым у вёсцы Бытча каля Барысава. Разам з Якубам Коласам удзельнічаў у нелегальным з'ездзе беларускіх настаўнікаў у 1906 годзе, за што быў звольнены з працы і прыцягнуты да суда. Толькі праз пяць гадоў удалося атрымаць пасаду настаўніка гісторыі і географіі ў мінскай прыватнай школе.

Першая апавесць Янкі Маўра “Чалавек ідзе”, аўтабіяграфічная, была апублікавана ў 1925 годзе, затым адна за адной з’яўляюцца апавесці “У краіне райскай птушкі”, “Сын вады”, раман “Амок”, “Палескія рабінзоны”, “Аповесць будучых дзён”, “ТВТ”, “Шлях з цемры”, апавяданне “Слёзы Тубі”...

Пісьменнік стаў першаадкрывальнікам у асваенні новага для беларускай літаратуры прыгодніцкага жанру, твораў сацыяльных і ў той жа час глыбока рамантычных. Ён вядзе сваіх чытачоў у займальнае падарожжа па свеце, але заўсёды застаецца нацыянальным беларускім пісьменнікам. Гэтыя якасці цудоўных твораў зрабілі іх аўтараў уладаром дзіцячых сэрцаў, яго чыталі

дзеці ва ўсе часы, чытаюць і цяпер на беларускай мове, якая заўсёды, на вялікі наш жаль, займала ў роднай Беларусі другое месца пасля рускай.

А што Янку Маўра чытаюць, я пераканалася сёлета на вечарыне ў Доме літаратара, куды прыйшлі вучні мінскіх школ, каб паслухаць успаміны пра любімага пісьменніка, сустрэцца з яго блізкімі. Быў там наладжана і літаратурная віктарыя па творах Янкі Маўра. І калі дзеці паспяхова адказвалі на пытанні, цяплела на сэрцы.

На сустрэчу ў Дом літаратара былі запрошаны выкладчыца БДУ і даследчыца творчасці Янкі Маўра Маргарыта Яфімава, пісьменнік Аляксей Слесарэнка, выканаўца ролі Мірона ў фільме “Палескія рабінзоны”, пастаўленым ў 30-х гадах, а таксама ўнукі Янкі Маўра — Марыя і Сяргей Міцкевічы, якія з’яўляюцца і ўнучкамі Якуба Коласа, бо дружба паміж двума пісьменнікамі захавалася на ўсё жыццё, і дачка Янкі Маўра Наталля выйшла замуж за сына Якуба Коласа Міхася.

— Ён вельмі любіў нас, сваіх унучкаў, — успамінала Марыя Міхайлаўна, — ніколі не павучаў і не навязваў сваёй думкі. Быў чалавекам нетрадыцыйным, аптымістычна настроеным, здаваўся нам самым вясёлым і жыццярэдасным. Ён вучыў нас разважаць, думаць самастойна. Выхоўваў толькі асабістым прыкладам.

Гэты цікавы і незвычайны пісьменнік пакінуў нам неацэнную спадчыну — свае творы і цёплыя ўспаміны тых, хто яго ведаў.

“Высокі, мажны ў сваёй паставе, з абліччам мудрага дзеда — ўсяведа, ён ідзе, абавіраючыся на цяжкіх сука-

ваты кій. Так, гэта ўжо стары чалавек, але хто ведаў яго, той заўсёды шанаваў у ім глыбокае адчуванне маладосці, радасці жыцця, — пісаў пра Янку Маўра Васіль Вітка. — Цікаўны і дапытлівы, нястомны шукальнік, ён не змарнаваў ні аднаго дня, каб не спазнаць нешта новае ў жыцці, не ўзбагаціць сваіх душэўных запасаў. Бо дзеля таго, каб сказаць нешта пат-

рэбнае і карыснае людзям, трэба шмат ведаць”.

Аб значнасці постаці пісьменніка, неуміручасці яго творчасці сведчыць і той факт, што па рашэнню ЮНЕСКА ў 1983 годзе 100-годдзе з дня нараджэння Янкі Маўра было шэрока адзначана ва ўсім свеце.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

Здымкі Янкі МАЎРА з архіва У. КРУКА.

Вечарына, прысвечаная 110-годдзю Янкі Маўра, прайшла ў Літаратурным музеі Якуба Коласа. Выдатны дзіцячы пісьменнік быў у прыезных стасунках з народным песняром Беларусі.

У трылогіі “На ростанях” Якуб Колас вывеў свайго калегу пад імем настаўніка Тадорыка. Пасля Вялікай Айчыннай вайны пісьменнікі яшчэ больш парадніліся — сталі сватамі.

Пра Янку Маўра, вялікага і непаўторнага майстра слова, на вечарыне гаварылі літаратуразнаўцы Васіль Жураўлёў і Маргарыта Яфімава. Успамінамі пра сустрэчы з гэтым самабытным, мудрым чалавекам падзяліліся пісьменнік Мікола Татур, сын Якуба Коласа Даніла Міцкевіч, загадчык аддзела музея Іван Курбека. З асаблівай увагаю слухалі прысутныя выступленні сына Янкі Маўра, акадэміка Фёдара Фёдарова, і ўнучкі пісьменніка Марыі Міцкевіч.

Студэнты Белдзяржуніверсітэта прачыталі ўрывкі з твораў Янкі Маўра. Сваё майстэрства ў канцы вечарыны прадэманстравалі ўдзельнікі фальклорнага ансамбля “Мінскі гармонік” пад кіраўніцтвам Івана Раманчука.

Кастусь СЦЕПАНЮК.

НА ЗДЫМКУ: Даніла МІЦКЕВІЧ, Марыя МІЦКЕВІЧ (унучка Я. Маўра), акадэмік Фёдар ФЁДАРАЎ (сын Я. Маўра), Іван КУРБЕКА.

Фота А. ЖОЎЦКАВА.

БЕЛАЯ МУЗЫКА БЕЛАРУСКОЙ ПАЗЭІ

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

з нацыянальна-адрэджанскімі рухамі ў іншых славянскіх асяродках, заяўляючы пра сябе такія пазытыўныя беларусы, як Паўлюк Багрым, Уладзіслаў Сыракомля, Вінцэнт Каратынскі, Францішак Багушэвіч, Янка Лучына. Праўда, пасля паўстання 1863 года афіцыйна забараняецца пісаць па-беларуску, а пазытыўныя беларусы, як Паўлюк Багрым, дарэчы, у пакаранне аддадзенаму ў сапудаты на дваццаць пяць гадоў, зусім заіраецца творчы след. Напярэдадні рускай рэвалюцыі 1905 года, а таксама пасля яе, калі пачынае па швах трашчаць Расійская імперыя, на літаратурнай арэне з’яўляецца плейда сапраўды вялікіх беларускіх пазтаў — Янка Купала, Максім Багдановіч, Аляксандр Гарун, Уладзімір Жыжэлі і іншыя. З часам, калі Беларусь стала рэспублікай у новай саюзнай дзяржаве, колькасць прыкметных творцаў так нарастае, што ў нашым аглядзе іх не пералічыць. Тады літаратурны працэс Беларусі зведаў таксама жанравую трансфармацыю, уласна, падрыхтаваную яшчэ на пачатку XX стагоддзя: побач з традыцыйнымі лірычным і ліра-эпічным лініямі пашыраецца эпос, драма.

Гэтаксам, як некалі разам з польскай уключалася ў плыні еўрапейскага гуманізму, а потым барока, ад сярэдзіны XIX стагоддзя беларуская пазэія разам з рускай і астатнімі славянскімі арыентацыя на вытокі нацыянальнага, на фальклор. Несумненна, адукацыя, якую атрымлівалі беларускія інтэлігенты ў рускіх школах, умацоўвала грунт дзеля таго, каб вартасці блізкай рускай культуры ўспрымаўся шырэй. І ў гэтым выданні выбранай беларускай лірыкі ёсць прыклады, якія можна лічыць плённымі судакрананнямі. Так, дарэчы, няцяжка звязаць узрушальны матыў бяздомнасці беларускай душы ў “Хмарках” (1894) Багушэвіча з шырока вядомым вершам Лермантава; сваю “Завіруху” Гарун стварае ў ключы сімваліскай пазэі пачатку XX стагоддзя, павернуты, як і многія рускія сімвалісты, да творчай спадчыны рамантызму Аляксандра Пушкіна — тут перадусім да пушкінскага верша “Нячціскі”. Савецкія гісторыкі літаратуры ахвотна падкрэслівалі ўплыў, зроблены Маяжэўскім на беларускіх пазтаў. Магчыма, нешта ёсць і такое. Аднак у гэтым выбары, які прапанована, можна адчуць хіба што нейкую роднасць з футурызмам толькі верша Багдановіча “Я хацеў бы спаткацца з вамі...” Рускага пазта Ясеніна можна нагадаць Уладзімір Дубоўка вершам “Пальцы жоўтыя кляновыя лістоў”, аднак прычына падабенства тут, відаць, у такой самай натхненасці фальклорам, а не ў кантактным уплыве. І, нарэшце, мы б казалі, што сувязь з польскай, кантакты з літаратурамі былога сацыялістычнага лагера, веданне чэшскай, славацкай і іншых — нашай, мабыць, таксама, як славянскай і своеасаблівай па статусе ў лагерах сацыялізму — стымулявала тое, што новая беларуская пазэія, нягледзячы на змаганні афіцыйна супраць уплываў “гнилой буржуазнай” эстэтыкі, раней за рускую пачала шырэй ужываць верлібр, сучасную пазэію, новыя прычыны кампазіцыйнай пабудовы лірычнага верша. Калі ісці ад звыклых нашых уяўленняў пра савецкую пазэію, дык у гэтай анталогіі проста неспадзявана вялікая колькасць твораў выразна мадэрнай лірыкі.

Зразумела, пазэію застаецца важным элементам у

творчых пошуках і адпаведна ў канкрэтных творах. Між тым, акалічнасць, што існуюць высокамастацкія творы, якія ўзніклі ў розных сістэмах, нагадвае: пытанне пра “мадэрную-немадэрную” пазэію зацікавае абсалютна не гэта. Зацікавае прыхільнасць да адной сістэмы, якой бы мадэрнай яна ні была, вельмі хутка і лёгка ператвараецца ў радыкалісцкі дагматызм, па сутнасці сваёй роднасны дагматызму кансерватыўнаму. Таму, адзначыўшы моманты, якія адлюстравваюць узаемадзеянне беларускай пазэіі з перадавымі плынямі еўрапейскай літаратуры ад XVI да XX стагоддзя, паспрабуем яшчэ высветліць, што ж, акрамя той ці іншай сістэмы, робіць беларускую пазэію, якая нарэшце дайшла да нас, такой цікавай, такой эстэтычна і гуманістычна каштоўнай.

Вершы, якія ўвайшлі ў гэтую анталогію, перакладліся з меншымі, чым звычайна, высілкамі. Як вядома, пераўвасабляць пячэй тады, калі перакладчыку блізка па духу, інтарэсах альбо па манеры выказвання канкрэты пазт. Але ж тут сабраны каля пяцідзесяці аўтараў з пяцістагоддзевай гісторыі пазэічнага слова. Так што, відаць, прычына ў нечым іншым. Бадай, лёгка перакладаюць яшчэ тады, калі не заглыблюцца ў арыгіналы. Каб правесці сябе, я звяртаўся да гісторыка-літаратурных крыніц, якіх, праўда, у нас вельмі мала, і прышоў да пераканання, што нічога з таго, што даследчыкі лічыць важным, быццам бы не прапуская. Дзе-жыя вершы спрабаваў ператлумачыць яшчэ і яшчэ раз, аднак і гэта не змяняла вынікаў папярэдняй працы...

Разам з тым сумненні і вопыт іх пераадолення дапамаглі мне больш выразна зафіксаваць адну істотную асаблівасць беларускай пазэіі. У гісторыка-літаратурных працах падкрэсліваецца, што важная адметнасць беларускага фальклору, на які, вядома, абапіраецца прыгожае пісьменства, — прыкметная перавага лірычнага песні і амаль поўная адсутнасць эпічных жанраў. Вось як гісторыкі літаратуры вытлумачваюць тое, што на лірыку выключна арыентавалася беларускае мастацтва слова скрозь, ажно да савецкага перыяду. Што ж, няма падстаў сумнявацца ў значэнні фальклорнай традыцыі. Яна заўжды з’яўляецца вынікам менталітэту, глыбінных схільнасцяў народа-творцы. Але дамінантнасць лірычных кароткіх жанраў абумоўлівалася, магчыма, і грамадска-гістарычнымі акалічнасцямі, у якіх ішло фарміраванне беларускай літаратуры. Прынамсі тым, што ад часу ўднання з Польшчай у XVI стагоддзі і скрозь да 1919 года яна стваралася на мове, дзяржаўным мовам непажаданай, нават проста афіцыйна забароненай у адпаведны перыяды. Паколькі гэта не магло не ўплываць на выдавецкія справы, зразумела, што прыхільнасць да жанраў, большых за лірычную песню, магла азначаць хіба што адмаўленне ад магчымасці, каб аўтарскі літаратурны твор наогул даходзіў да нейкага кола чытацкай публікі.

Між тым, паводле законаў раўнавагі ў прыродзе, доўгатэрміновая адсутнасць эпічных і драматычных жанраў вымагала кампенсацыі, і стала так, што лепшыя ўзоры беларускага лірычнага верша змяшчаюць яшчэ і ў значнай меры таксама эпічны і драматычны элементы. Вось чаму, а ў гэтым нашым чытачы лёгка пераканаюцца, амаль кожны з прапанаваных тут вершаў — не

толькі зафіксаванае перажыванне, але і данесеная імпрэсія падзея. Дзякуючы менавіта такому прычына сублімаванаму зместу — драматычнаму спалучэнню імпрэсіўнай падзеі з пачуццямі — беларускім пазтам нібыта і непатрэбнай стала асаблівая педантычнасць у рытмічнай і гукавой арганізацыі сродкаў выказвання. Бадай, таму не толькі ў XVI ці ў XVII, але і ў строгім XIX стагоддзі, не толькі ў агульных межах сімвалісцкіх эксперыментаў з эўфоніяй, але і ў савецкі час, калі як узор вылучаецца пушкінскі класічны верш, іхнія творы заўжды звязаны вальнейшымі асанантымі рыфмамі, белым (нерыфмаваным сілабавым) і таксама вольным вершам. Гэта, зразумела, не азначае, што ў іх менш рытму, менш музычнай дынамікі. Наадварот. Толькі адмаўленне чыста механічнага раней прывяло беларускіх пазтаў да семантычна-эмацыянальна інтэнсіўнай, а гэта значыць, што сучаснаму чалавеку бліжэйшай дынамікі, паскоранасці і варыяцыйнага зменлівасці пазэічных сродкаў — да той рытмічнай арганізацыі, якую ў XX стагоддзі пачне актыўна скарыстоўваць экспрэсіянізм. А якраз такая, зусім не выпадковая, разнапланнасць беларускай лірыкі ў выяўленчых сродках пры моцным драматычным і эмацыянальным насыненні забяспечвае параўнальна большую маневравую прастору для перакладчыцкіх трансфармацый, з дапамогаю якіх паўней можа быць перададзена аўтэнтычнае характава арыгіналаў. Вось, напэўна, чаму гэтыя вершы перакладліся адносна лёгка.

Але ёсць у беларускай пазэіі яшчэ асаблівасць, якая робіць яе выключнай. Гэта надзвычайная філасофска-эмацыянальная кагерэнтнасць, трымае спалучэнне думкі з пачуццямі. Спрабуючы каротка ахарактарызаваць важнейшыя тэмы і матывы яе, мы ў першую чаргу павінны згадаць вось што: прага вызначыць сваё котлішча (прытулак душы і целу); слабасць чалавека перад законамі прыроды; людзі больш аднапраўды (што ідзе ад прыроды, а можа і ад Бога, калі прадвызначаецца лёс, тое, што вынікае з рэлігійных супрацістаянні і з жорсткасці другіх людзей); мары і памкненні, каб тое незведанае ўчасце наблізіць, раставраючыся ў зменах, трансфармацыях і цыклах прыроднага жыцця, прычым гэта не пазбаўлена глыбіннай свядомасці, што ў чалавека адно надзейнае выйсце — самаахварэнне.

Такім чынам, разварэнне чалавека ў прыродзе можна разглядаць як стаў элемент канцэпцыі пазэіі. У нашай анталогіі гэта асабліва акрэслена і ўразліва перадаецца зместам верша Леапольда Родзевіча “Белая музыка”. Пазэія — “самалётны дыван асаблів”, выканы “з сонечных косяў”, “кудзелі нябеснае” і “водгуля славы дзяржаўнай, старой”, з народным узорам беларускага Слуцка; яна аб’ядноўвае “у хаўрус векаў” старажытнага славянскага Дажбога і беларускі “край грэчкі і руты”; яе гукі ўзнікаюць тады, калі рой матылькаў, узняўшыся ў блакіт, нібы краскі лятучыя, “чэпаць за струны п’явучыя”; яна гуканне вясны і “водгук Прыроды”.

Магчыма, якраз увасабленне згіцця чалавека з прыродаю і такое разуменне пазэіі — як белай музыкі — абумовіла тое, што ў беларускіх пазтаў адным з самых частых і, я б сказаў, самых моцных матываў становіцца вясна. Вясна як нараджэнне жыцця, як абнаўленне прыроды, абнаўленне поглядаў, абнаўленне колішняй славы, абнаўленне людзей, як адкрыццё прасторы ўсім жыццёвым магчымасцям... Вось чаму ў беларускай пазэіі чалавек абуджаецца, выходзіць з стану прыгнечанасці, калі “вясна” ўскалыхне “брэдзь цвятоў і песні сапаўнай”, калі адгукнецца, “грымне вясёлы выбух пту-

шак, пладоў і расы”. Бо чалавек гэты “ўецца пад неба зорнае” і “вечнасць п’е глыткамі невялікімі” менавіта як “паўдрэва голае”.

Уладзімір Караткевіч у эсэістычнай кнізе “Зямля пад белымі крыпамі” прыводзіць тлумачэнне, паводле якога Беларусь атрымала сваю назву тады, калі агульная ўсходнеславянская дзяржава Русь Кіеўская папала пад уладу мангола-татараў з XIII стагоддзя, а яна змагла-такі адбіць наступны заваёўнікаў, засталася вольнай, гэта значыць “белай”, “чыстай ад татараў”. Такім чынам, Беларусь — Русь “белая”, “вольная”. І пазэія яе, на што мы звярталі ўвагу, як знітанасць старажытнай дажбогаўскай культуры з “краем грэчкі і руты”, — “белая музыка”. Прычым, уласцівы ёй, на што мы таксама звярнулі ўвагу, не толькі белы, але і вольны верш.

Праўда, адзін з найвялікшых нацыянальных пазтаў, Янка Купала, на пачатку XX стагоддзя паказваў беларуса як знявольную, забітую істоту, якой з усім народам трэба яшчэ дамагацца, каб “падзьмі звацца”. І на восьмы дзесяцігоддзі ўжо Васіль Зуёнак заўважае, як “у белым аднаі Зямля анямела”. Таму ў “Белай музыцы” беларускіх пазтаў набываюць значэнне яшчэ такія матывы, як зоры, зорычкі, матыры, агні, вогнішча душы, маці і слёзы... Эстэтычная моца беларускай пазэіі залігае таксама ў парадаксальным спалучэнні волі як спрадвечнага кошу і радводнага ідэалу з рэчаіснасцю, якая чалавеку назмена толькі абмяжоўвае гэтую волю — незалежна, справа тычыцца выбару агульнай экзістэнцыяльнай прасторы (апазіцыя “зямля — неба”), выбару зямнога дзяржаўнага (вызначэнне за тое ці іншае царства як умовы трываласці), выбару зямнога духоўнага (прыхільнасць да той ці іншай веры, адпаведна, да той ці іншай ідэалогіі, зноў-такі як адзінай умовы трываласці), альбо справа тычыцца пошукаў чалавека індывідуальнага шляху, заўжды вызначанага вышэйшымі прыроднымі ці грамадскімі сіламі ды законамі.

Кожны беларускі пазт нібыта заўжды нясе ўрываек трагічнага аповяду, які так узрушальна перадае Аляксандр Радзюк, калі азначае, што дарога, якая вядзе чалавека, паварочваецца папярком і становіцца расколінай, а расколіна тая пашыраецца, не дае перабрацца “на адрынуты бок жыцця”. Можна прыйсці думка, што гэта занадта лёсу беларусаў. А дакладней, гэта агульны лёс чалавека, адзіна што ў выпадку беларусаў, паводле збегу гістарычных абставін, ён такі згучаны, што і абрысы, і сутнасць заўважаюцца больш акрэслена.

Белая музыка беларускіх пазтаў — спантанная, выключна эмацыянальная і адначасова мудрая вестка пра чалавека ў чалавецтве, пра чалавецтва ў чалавеку, чалавека ў прыродзе і прыроду чалавека. Таму яна універсальная і таму, я ўпэўнены, знойдзе шмат прыхільнікаў сярод нашых аматараў пазэіі. Сярод нашых асабліва, бо гэтулькі ж падабенства ў лёсах, агульнага ў гісторыі двух славянскіх народаў, што збліжае духоўныя памкненні, з якіх нараджаюцца аналагічныя працэсы ў культурным і літаратурным рухах. І ўсё гэта дае падставы меркаваць, што анталогія беларускай пазэіі будзе ўспрынята не толькі як інфармацыя пра замежную літаратуру. Яна дапоўніць нашу мазгаю, з дапамогаю якой мы адрэкамандуваемся і вытлумачваемся.

Міадраг СІБІНАВІЧ.

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

літаратар, знаўца гісторыі і прыхільніка ідэі нацыянальна-культурнага адрэджання. На аснове п’есы Леапольда Пракоп’юка “Князь Наваградскі” яна стварыла лібрэта. Паднаў дэбютантаў вопыт спрактыкаванага рэжысёра-пастаноўшчыка Сямёна Штэйна. Ну а потым дапусцілі іншыя стваральнікі спектакля: музычны кіраўнік і дырыжор Мікалай Калядка, мастак-пастаноўшчык Дамітрый Мохав, пастаноўшчык танцаў Уладзімір Копесаў. І, вядома, выканаўцы.

Зразумела, пераклаваць змест оперы — марны занятак. Опера, паводле класіка, — гэта драма, напісаная музыкай. А музыка лепей сплывае, чым пра яе чытаць. Тым больш, што багата, глыбока, шматпланавая, не заусёды лёгкая для ўспрыняцця музычная драматургія А.Бандарэні развіваецца ў рэальна цікавай фэбуль.

Тры дзеі оперы як тры старонкі жыцця галоўнага героя Войшалка, сына вялікага князя Міндруга (абодва — праўдзівыя гістарычныя постаці). Спачатку Войшалк — гарналівы і жорсткі князькі, неўтаймоўны ў сваіх нялюдскіх прыхамацях і памкненнях. Прасветленасць, чалавечнасць, чыстыя з’яўляюцца ў ягоным абліччы праз каханне да юнай пшчотнай Руты. Але палітычны інтрыг быццё ды мачы абарочваецца для Войшалка страшнай трагедыяй:

ОПЕРА, ЯКУЮ ЧАКАЛІ

бываюць Руту спалываюць на рытуальным паганскім вогнішчы...

Страта кахання, здрада бацькі — князя Міндруга, расчараванне ў паганскай веры апаноўваюць свядрасце Войшалка, і ў аднаі ён спрабуе адабрацца ў сябе жыццё. Выратаваны праваслаўным манахам Елісеем, ён прымае хрысціянскую веру і ўжо як манах Васіль спасцігае Божы свет і добрымі справамі сплывае роднаму краю і свайму народу. Аднак няма ладу ў Наваградку пасля смерці князя Міндруга. І лодзі прасіць Войшалка-Васіля вярнуцца на княства...

Мінае час, і манах-вясар князь Наваградскі і задумваецца пра няздзейсненнае, і пакуце ад таго, што не мае спадкаемца. “Зыгнецца”-сусед знаходзіць для яго нявесту, якая вельмі нагадвае Руту, чый пшчотны гонск, светлы вобраз суправаджае Войшалка-Васіля на працягу ўсяго жыцця. Але... Адмова ад шлюбна кахання князь-манаху жыцця.

Трагічны, неадназначны вобраз Войшалка, якому гісторыі адводзіць галоўную ролю ў стварэнні Вялікага Княства Літоўскага, дзякуючы мастацкаму пераасэнсаванню амаль легендарных падзей дзіцячага XIII стагоддзя, збліжаецца з нашым часам. Адпавядае духоўным, маральным, філасофскім пошукам сучаснікаў, якія задумваюцца пра лёс чалавечы, пра хаду жыцця і свядома звяртаюцца да адрынутых некалі спрадвечных хрысціянскіх каштоўнасцей.

Праца над новай операй, аналагаю якой, бадай, не знойдзеш у рэпертуарным мінулым нашага опернага тэатра, пашырыла не толькі прафесійны дзяляцтва, а і светапогляд артыстаў хору, занятых у спектаклі салістаў. Магучыя харавыя сцены падрыхтаваны пад кіраўніцтвам хормайстраў Аляксее Кагадзеева, Ніны Ламановіч, Галіны Луцэвіч. Галоўныя партыі выконваюць Уладзімір Экнадзісеаў, Аляксандр Тузлукоў, Мікалай Майсеенка, Віктар Скоробагатаў, Наталля Кастэнка, Наталія Руднева, Яраслаў Пятроў, Генадзь Чэпікаў і многія іншыя знамяны майстры ды моладзь тэатра.

Опера — вялікая калектыўная праца, і пён яе асабліва адметны, бо сярод шматлюднай “камаанды” мінчукоў быў прадзены кампазітар, які, не маючы магчымасці шлодзя “прапаць” у тэатры, кантактаваў з аркестрам, як яго сталічына калегі, дзякуючы ўсё ж высокаму мастацкаму выніку. У тэатр прыйшоў таленавіты самабытны аўтар — гэта адзначаюць нават самыя строга крытыкі.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ.

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

**ЁН НАПІСАЎ
“БАРЫНЮ”**

У газеце “Мінскі лісток” (сакавік 1896 года) быў апублікаваны невялікі артыкул, прысвечаны нашаму земляку, вядомаму кампазітару і музычнаму дзеячу Восіпу Казлоўскаму.

“У пачатку стагоддзя, — гаварылася ў артыкуле, — у С.-Пецярбургу карыстаўся шырокай вядомасцю невясокага росту стары з бялымі і сівізнай валасамі, якога часта сустракалі на вуліцах горада. Гэта быў вядомы музыкант В.Казлоўскі”.

Паходзіў ён з гродзенскіх беларускіх дваран, вучыўся ў Варшаўскай кансерваторыі, а потым служыў арганістам.

У 1870 годзе па запрашэнню пераехаў у С.-Пецярбург, дзе кіраваў музычнай часткай прыватнага аркестра, напісаў шэраг музычных п’ес для тэатральных прадстаўленняў, некалькі паланезаў, у прыватнасці, слаўты “Гром перамогі, раздавайся, весяліся, храбры рос”, напісаны на словы Г.Дзяржавіна.

У перыяд царствавання Кацярыны II Казлоўскі, займаючы высокую пасаду кіраўніка прыватнага аркестра, а затым капельмайстра імператарскага тэатра, вызначаўся вялікімі здзяцтвамі. Ён хадзіў у сялянскім казюху, любіў бываць у шынках, дзе

слухаў ігру вандроўных музыкаў, народныя песні. Яго часта сустракалі на кірмашах з гусямі ў руках, у натоўпе прыездных сялян.

Казлоўскі напісаў мноства песень, якія сталі сапраўды народнымі. Найбольш вядомая з іх папулярная “Барыня” на словы Нелядзінскага-Мялецкага.

Першы раз “Сударыня-барыня” была выканана ў 1817 годзе тэатральным аркестрам на адным з пецярбургскіх маскарадаў. Мелодыя гэтай песні захапіла ўсіх прысутных і затым атрымала шырокае распаўсюджанне па ўсёй краіне, спявалася ў розных сляях грамадства і жывая сёння.

Памёр В. Казлоўскі ў глыбокай старасці і ў адпаведнасці з завяшчаннем пахаваны на сваёй радзіме, на Гродзеншчыне, у мястэчку Азёры.

А. ПЯТРОВІЧ.

АДКУЛЬ ШТО ПАЙШЛО

НЯХВЁДАЎСКАЯ ВУЛІЦА Ў МАГІЛЁВЕ

Вуліца — адзін з важнейшых элементаў гарадской структуры, своеасабліва артэрыя, якая забяспечвае ягонае функцыянаванне. Само разуменне вуліцы асэнсоўвалася мяшчанамі (жыхарамі месца-горада) як адзін з асноўных момантаў гарадской забудовы. У абмежаванай прасторы сярэднявечных гарадоў вуліца служыла і мяжой, што дзяліла асобныя сядзібы, і адначасна яна з’яўлялася грамадскай уласнасцю. Яны досыць інтэнсіўна выкарыстоўвалася. Яшчэ ў старажытнарускі час заканадаўства рэгулявала выкананне пэўных правіл утрымання гарадскіх маставых. Напрыклад, уладальнік сядзібы, насупраць якой знаходзіцца кавалак дарогі, павінен быў рамантаваць яе, а калі неабходна, рабіць новую.

Варта адзначыць, што месца знаходжання асноўных вуліц у Магілёве не мянялася стагоддзямі. Гэта было звязана як з устойлівасцю асноўных шляхоў накірункаў, што, дарэчы, добра адбіліся на гарадской тапаніміцы (вул. Шклоўская, Віленская, Быхаўская), так і з недакільнасцю сядзібных межаў.

Праўда, у Магілёве вядомы выпадкі, калі ў першай палове XVII стагоддзя рабіліся гарадскія ўмацаванні, часам адбіраліся пэўныя пляцоўкі, што належалі магілёўцам. Але рабілася гэта згодна з спецыяльнай каралеўскай граматай, ды і то ў выключных выпадках. На прыкладзе Магілёва можна адзначыць яшчэ адзін цікавы момант у гарадской тапаграфіі: некаторыя вуліцы па розных прычынах не дажылі да нашага часу.

Вось так здарылася і з былой Няфёдаўскай ці Няфёдаўскай вуліцай, якая злучала Спасаўскі манастыр (знаходзіўся на месцы будтрэста N 12) і Каралеўскую браму, што стаяла перад драмтэатрам. Сваю назву яна атрымала магчыма ад асабовага імя ці прозвішча Няфёд.

І сапраўды, калі звярнуцца да дакументаў па гісторыю Магілёва, то сустракаюцца падобныя прозвішчы. Напэўна самым знакамітым і паважаным магілёўцам быў Няфёд Іосіфавіч. Ён быў першым магілёўскім воітам. Гэта была вельмі значная пасада, якая прызначалася вялікім князем. У Магілёве чалавек на гэтую пасаду спачатку выбіраўся мяшчанамі, затым ужо зацвярджаўся вялікім князем. Таму, зразумела, факт абрання першым магілёўскім воітам менавіта гэтага чалавека сведчыць аб ягоным высокім рэйтынгу ў горадзе.

На карысць гэтага сведчыць і справядная каралеўскага шляхціца Карыцкага аб выкананні даручэння па ўвядзенню ў Магілёве магдэбургскага права. У прыватнасці, там гаворыцца пра пляц вайтоўскі, каторы ляжыць у парнасе

(гарадскіх умацаваннях) на вуліцы Няфёдаўскай, недалёка ад царквы св. Мікалая і царквы святых Казьмы і Дзям’яна. Пляц гэты мяжуе з гародам пана Марціна Стравінскага і землямі, якія належалі мяшчанам магілёўскім Ваську Мікковічу Дробышу, Багдану Наўгародцу і Пятру Дойлідзе.

У сувязі з вышэйзгаданым нам падаецца цалкам магчымым, што вуліца абавязана сваёй назвай гэтай чалавеку. Існавала гэтая гарадская артэрыя ў XVI — першай палове XX стагоддзяў. Аб яе гісторыю распавядаюць шэраг разнастайных дакументаў і гарадскія планы XVII — пачатку XX стагоддзяў. У асноўным яны маюць урывачны і фрагментарны характар.

Крыху ўзняць заслону невядомасці над Няфёдаўскай вуліцай нам дапамаглі археалагічныя раскопкі. Падчас аварыйных археалагічных даследаў, што праводзіліся ўвосень 1989 года ў дварах дамоў NN 6, 8, 10 па вуліцы Ленінскай, нам пашанцавала знайсці кавалак данай вуліцы.

Пад двухметровым цяжарам зямлі знаходзілася драўляная маставая. Яна складалася з цэлых бярвенняў, даўжыня якіх ад 25 да 50 сантыметраў. Некаторыя бярвенні былі даволі моцна выгнутыя. Усяго было ўскрыта 72 бярвенны, даўжыня якіх вагаецца ад 117 да 460 сантыметраў. Маставая была аднаградная і досыць добра захавалася ў насычаным арганікай слоі і магла быць музеефіцыравана.

На маставой пры яе зачысці і абкопванні было знойдзена вельмі шмат разнастайных рэчаў, што сведчыць аб даволі інтэнсіўным жыцці, якое вівала на гэтых бярвеннях. Сярод знаходак конскія і абутковыя падковы (XV—XVII стагоддзі), скура-

ны абутак і кераміка гэтага часу. Асабліва варта адзначыць унікальныя для Магілёва і Беларусі наогул знаходкі: цудоўны двухслойны скураны пояс з прыгожым раслінна-геаметрычным малюнкам, паміж якім мацаваліся металічныя накладкі (зараз ён экспануецца ў Мірскім замку), прадметы ўзбраення: тыльная частка шлема, якая закрывала патыліцу, наканцоўе дзіды і некаторыя іншыя. Са знаходак, якія былі пад маставой, варта адзначыць берасцянны кошык-вярэньку XVI стагоддзя.

Гэтая і іншыя знаходкі сведчаць аб тым, што на вуліцы жылі таксама гарадскія майстры, якія ўваходзілі ў шматлікія старосты, цэхі. Апошнія з’яўляліся адначасна і гарадскімі вайсковымі адзінкамі, якія мелі сваю збраёўню і павінны былі падчас аблогі абараняць пэўны кавалак валу. Магчыма той, дзе падыходзіла вуліца (у раёне драмтэатра). Між іншым і сама маставая, відаць, была зроблена майстрамі цэху дойлідаў, які вядомы ў Магілёве з 1590 года. Зноў мы паспрабавалі запуюніць яшчэ малавядомую старонку гісторыі Магілёва на прыкладзе адной вуліцы. Назва апошняй, на жаль, знікла з твару горада, і аб тым, што яна існавала калісьці, па сутнасці ніхто не ведае. На нашу думку, падчас вяртання спрадвечных назоваў гарадскім вуліцам гэтая назва мае поўнае права ўзаскрэснуць.

Зміцер ЯЦКЕВІЧ.

НА ЗДЫМКУ: раскопкі на былой Няфёдаўскай вуліцы.

**БЕЛАРУСКАЯ
КУХНЯ**

ПІРОГ З БУЛЬБЫ

Бульбу спячы, абабраць і размяць. Масла расцерці да пены, змяшаць з бульбай, дабавіць жаўткі, соль, цукар, соду, лімонную цэдру, сухары і смятану. Пасля гэтага ўліць узбітыя да пены бялікі. Атрыманую масу пакласці на добра змазаную, пасыпаную сухарамі бляху і паставіць у духоўку прыкладна на гадзіну.

На 4 порцыі 400 грамаў бульбы, 3 сталовыя лыжкі масла, 4 яйкі, 6 сталовых лыжак цукру, 4 сталовыя лыжкі паніровачных сухароў, 1/2 шклянкі смятаны, сода, лімонная цэдра, соль.

САЛАТА З БУЛЬБЫ

З ЗЯЛЕНІВАМ

Бульбу абабраць, адварыць і абсушыць. У гарачую бульбу пакласці дробна парэзанае зялёнае, расцёрты з соллю часнок, уліць алей і ўсё патаўчы. Дабавіць нарэзаныя кубікамі агуркі і перамяшаць. Атрыманай масе надаць форму батона, пакласці ў салатнік, паліць маянэзам і пасыпаць зверху дробна песчанай цыбуляй.

На 7 порцыі 700 грамаў бульбы, 100 грамаў зялёнай цыбулі, 2 зубкі часнаку, 2 салёныя агуркі, 4 сталовыя лыжкі алей, 1 сталовая лыжка маянэзу, зялёнае, соль.

СУП БУЛЬБЯНЫ ВОСТРЫ

Абабраную і адвараную бульбу астудзіць, нацерці на буйной тарцы. Падсмажыць на алей цыбулю. Асобна падсмажыць свіное сала, нарэзанае кавалачкамі, бульбу і змяшаць з цыбуляй, дабавіўшы молаты перац і мукі. Усё гэта пакласці ў каструлю з кіпячым гароднінным адварам ці вадой. Суп пасаліць і заправіць падсмажаным таматам-пастай.

На 4 порцыі 1 літр гародніннага адвару ці вады, 400 грамаў бульбы, 50 грамаў свінога сала, 1 цыбуліна, 1 сталовая лыжка мукі, 1 сталовая лыжка алей, 2 сталовыя лыжкі тамату-пасты, чырвоны перац, соль.

ВАРЭНІКІ З БУЛЬБАЙ

З прасеянай мукі і яйка, змешанага з вадой, замясіць крутое цеста і пакінуць яго на 30–40 хвілін. Падрыхтаваць фарш: абабраную бульбу адварыць, працерці гарачай, пасаліць і змяшаць з падсмажанай цыбуляй. Гатовае цеста раскачаць у пласт таўшчынёй 2 міліметры, краі на шырыню 5–6 сантыметраў змазаць яйкам, разведзеным у вадзе. Пакласці радамі шарыкі з фаршу на адлегласці 3–4 сантыметры адзін ад аднаго. Край змазанай паласы цеста прыўзняць, накрыць ім фарш і выразаць варэнікі спецыяльнай формачкай. Падрыхтаваныя варэнікі апусціць у кіпячую падсоленую ваду і варыць да ўсплыцця іх на паверхню. Падаць з маслам ці смятанай.

На 4 порцыі 1 шклянкі мукі, 1 яйка, 2 сталовыя лыжкі масла ці шклянкі смятаны, 1/2 шклянкі цёплай вады, соль.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчынікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”.

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”.
Адрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”.
Тыраж 5 000 экз.
Індэкс 63854. Зак. 751.
Падпісана да друку 24.05.1993.